

**SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF
DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Yasemin ALAKAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Haziran 2019

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF DERS KİTAPLARININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Yasemin ALAKAŞ

Danışman
Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..... /.... /2019

Adı SOYADI

İMZA

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Yasin DOĞAN
: Dr. Öğr. Üyesi Ceren UTKUGÜN

İmza

İlköğretim Anabilim Dalı İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi öğrencisi Yasemin ALAKAŞ' ın “**Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar Örnekleme)**” başlıklı tezi, 20/06/2019 günü saat 10:30’ da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Yasemin ALAKAŞ

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

Haziran 2019

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

Bu çalışmanın amacı, 2018’ de değişen Sosyal Bilgiler öğretim programıyla birlikte kullanılmaya başlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabın öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir.

Çalışmada Afyonkarahisar merkezinde ve merkeze bağlı köy ve mahallelerde görev yapan 120 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile anket çalışması, 12 öğretmen ile de mülakat yapılmıştır. Böylelikle araştırmada nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemden yararlanılmıştır.

Öğretmen görüşlerinin alınması ile elde edilen bilgilere göre; 2018’de kullanılmaya başlanan 5. Sınıf ders kitabının bir önceki yıl kullanılan ders kitabına nazaran gelişme gösterdiği görülmüştür. Ancak, görseller, yaş seviyesine uygunluk, örneklerin yaşamla bağlantısı, çağdaş öğretim yöntemlerine daha fazla yer verilmesi, etkinliklerin gelişim özelliklerine uygun olması gibi geliştirilmesi gereken taraflarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler, ders kitabı, öğretmen görüşleri.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE 5TH GRADE TEXTBOOK IN TERMS OF TEACHERS: SAMPLE OF AFYONKARAHİSAR

Yasemin ALAKAŞ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
DEPARTMENT OF SOCIAL STUDIES EDUCATION**

June 2019

Advisor: Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL

The purpose of this study is to analyze the 5th grade social studies textbook, which has been used in 2018 with the changing social studies curriculum, according to teachers opinions.

In the study a survey was conducted with 120 social studies teachers and 12 teachers were interviewed in the center of Afyonkarahisar and the villages and neighborhoods. Thus, the mixed methods are used in the research has been utilized.

According to the information obtained from the teachers opinions. It was seen that the 5th lesson textbook, which was used in 2018, showed in the last year, however, it is concluded that there are aspects that need to be developed such as visuals, conformity to age level, connection of samples with life, giving more place to contemporary teaching methods etc.

Keywords: Social studies, textbook, teacher's opinions.

ÖNSÖZ

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim sürecinde engin bilgilerini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Ali GAZEL'e, tez çalışmam döneminde yardımlarına başvurduğum ve deneyimlerini hiçbir zaman sakınmayan sayın hocam Dr. Öğretim Üyesi M. Kürşat KOCA'ya, davetimizi geri çevirmeyip, jürimize katılarak katkı ve yorumlarını esirgemeyen sayın Doç. Dr. Yasin DOĞAN hocama şükranlarımı sunarım.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim eşim ve aileme, bu süreçte en çok ihmal ettiğim oğlum Ahmet Uras'a teşekkür ederim.

Yasemin ALAKAŞ

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Akt: Aktaran

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

RG: Resmi gazete

EARGED: Eğitimi araştırma ve geliştirme dairesi başkanlığı

Ort: Ortalama

Ss: Standart sapma

OR: Ortanca

TD: Tepe değeri

F: Frekans

Ed: Editör

X: Ortalama

Çev: Çeviren

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. SOSYAL BİLGİLER.....	5
1.1. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI.....	5
1.2. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER	7
1.3. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE ÖNEMİ	8
1.4. DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ... ..	10
1.5. TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ	11
2. DERS KİTABI.....	20
2.1. DERS KİTABININ TANIMI.....	20
2.2. DERS KİTABININ EĞİTİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	20
2.2.1. Ders Kitabının Öğrenciye Faydaları.....	21
2.2.2. Ders Kitabının Öğretmene Faydaları	22
2.3. DERS KİTABINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER.....	22
2.3.1. Ders Kitabının Biçimsel (Teknik, Tasarım ve Düzenleme) Özellikleri	24
2.3.2. Ders Kitabının İçerik Özellikleri.....	25
2.3.3. Ders Kitabının Dil ve Anlatım Özellikleri	26
2.3.4. Ders Kitabının Ölçme- Değerlendirmeye İlişkin Özellikleri	27
2.4. SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ÖZELLİKLERİ.....	28

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	29
1.1.NİCEL BÖLÜM.....	29
1.2.NİTEL BÖLÜM	30
2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	30
3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	33
4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLAR

1. TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEME İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR.....	36
2. İÇERİK İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR.....	41
3. DİL VE ANLATIM İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR	48
4. ÖLÇME- DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR	49
SONUÇ,TARTIŞMA VE ÖNERİLER	58
KAYNAKÇA	65
EKLER DİZİNİ	71

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları.....	15
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Sınıflara Göre Kazanım Sayılarındaki Değişim.....	16
Tablo 3. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Verilen Değerler	17
Tablo 4. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Verilen Beceriler	18
Tablo 5. Öğretmenlerin Teknik Tasarım ve Düzenleme ile İlgili İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi	36
Tablo 6. Öğretmenlerin İçerik ile İlgili İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi	41
Tablo 7. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım ile İlgili İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi.....	48
Tablo 8. Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadelerine Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımları	31
Şekil 2. Öğretmenlerin yaşa göre dağılımı	31
Şekil 3. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre dağılımı	32
Şekil 4. Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre dağılımı	32
Şekil 5. Öğretmenlerin hizmet içi kurs alma durumlarına göre dağılımı	33

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında kullanılan ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabı hakkında dersi veren öğretmenlerin Anadol Yayıncılığa ait ders kitabına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ders kitapları eğitim-öğretim sürecinde neler öğrenileceği ve neler öğretileceği konusunda yol gösteren en temel unsurlardandır. Bu sürecin vazgeçilmezi olan ders kitapları; öğrencilere bilgiyi düzenli bir şekilde sunar, zaman ve mekân sınırı olmadan öğrencilerin bireysel çabalarıyla öğrenebilme fırsatı da sağlar. Eğitim ve öğretim programımızın değişmesiyle birlikte eğitim materyalleri alanında da değişime gidilmiştir. Ancak klasik ders kitapları eğitimin en temel öğeleri olma özelliğini korumaktadır. Eğitim ve öğretim yaşamında bu derece önemli olduğunu bahsettiğimiz ders kitaplarının hem içerik hem de biçim olarak çok iyi hazırlanması gerekmektedir.

Yaptığımız çalışma değişen öğretim programına bağlı olarak düzenlenen ve ilk defa 2018-2019 eğitim öğretim yılında kullanılan ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ders kitaplarının fazlası ile önemli olması nedeniyle öğretmen görüşlerine başvurulması, varsa eksikliklerin tespit edilmesi ve daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından büyük önem arz etmektedir.

PROBLEM CÜMLESİ

Eğitim-öğretim yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı da bu yaklaşıma uygun olarak düzenlenen Sosyal Bilgiler programını geliştirerek 2005-2006 eğitim-öğretim döneminde ülkenin tüm okullarında uygulamaya koymuştur.(MEB, 2006). Bu programın uzun yıllar kullanılmasının ardından 2018 yılında tekrar öğretim programlarında değişikliğe gidilmiştir.

Programın değişmesine bağlı olarak ders kitaplarında da birçok değişikliğe gidilmiştir. Öğretim programına uygun olarak hazırlanan ders kitapları ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

Yapılan çalışmayla 2018 yılında uygulanmaya başlanan yeni programa uygun olarak hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitaplarının dersin uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi, varsa eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi “ Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin görüşleri nasıldır?” şeklindeir.

ALT PROBLEMLER

1. Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin 5.sınıf, yeni Sosyal Bilgiler ders kitabının “teknik tasarım ve düzenleme” özelliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin 5.sınıf, yeni Sosyal Bilgiler ders kitabının “içerik” özelliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?
3. Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin 5.sınıf, yeni Sosyal Bilgiler ders kitabının “dil ve anlatım” özelliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?
4. Sosyal Bilgiler ğretmenlerinin 5.sınıf, yeni Sosyal Bilgiler ders kitabının “lme, değerlendirme” özelliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?

SAYILTILAR

Çalışmamız, kapsam geçerliğini artırması düşüncesiyle Afyonkarahisar’ın farklı sosyo-kültürel yapıdaki okullarında derse giren öğretmenlere ulaşılarak yapılmıştır. Çalışma aşağıdaki sayıltılara dayalı olarak yapılmıştır.

1. Araştırma yapılan okulların tüm Afyonkarahisar’ı temsil ettiği varsayılmaktadır
2. Anket formunun yeterli kapsam geçerliliğine sahip olduğu varsayılmaktadır.
3. Anket formuna verilen cevapların samimi ve yansız olduğu varsayılmaktadır.
4. Çalışmada kullanılan kaynakların yeterli olduğu varsayılmaktadır.

SINIRLILIKLAR

Çalışmamızda sayılılar olduğu gibi çalışmayı sınırlayan sınırlılıklar da vardır. Bunları şu şekilde belirtmek doğru olacaktır:

1. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz dönemi ile sınırlıdır.
2. Çalışma Anadol yayıncılığa ait 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile sınırlıdır.
3. Çalışma 5.sınıfların dersine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.
4. Araştırma Afyonkarahisar il merkezindeki ortaokullarla sınırlıdır.
5. Araştırmada veri toplamak amacıyla oluşturulan anket 51 nicel anket sorusuyla sınırlıdır.
6. Araştırmada veri toplamak amacıyla oluşturulan mülakat formu 5 soru ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: MEB, (2005). Sosyal Bilgileri aşağıdaki gibi tanımlamıştır;

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi”

Ders Kitabı : “Programda hedeflenen, istendik davranış geliştirme sürecinde bulunan amaç, muhteva, eğitim ve öğretim aşamalarıyla birlikte sürecinin çıktısı olan sonucu birden fazla aşaması ile birlikte değerlendirmeyi amaçlayan görsel veya sözel kısımlardan oluşan basılmış ders araçlarıdır” (Demirel ve Kiroğlu, 2006: 9).

Öğretim : “Bireyin hayatı boyunca devam eden eğitiminin, okulda, planlı, programlı, destekli olarak yürütülen, genellikle bir belgeyle sonuçlanan, öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür” (Varış, akt. Çoban , 2013:12).

Öğretim Programı: “Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir” (Demirel, 2012:6).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. SOSYAL BİLGİLER

1.1. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI

Sosyal Bilgilerin tanımını yapmak her zaman tartışmalara yol açan bir konu ve alan olmuştur. Bu sebeple konuyla ilgili bir anlaşmaya varılamamış ve belirli bir tanımlı yapılamamıştır. Konunun tartışılır hale gelmesinin sebebi olarak Sosyal Bilgilerin amacı hakkında anlaşmaya gidilememiş olması söylenebilir. Bundan dolayı Sosyal Bilgilerin amaçları ile ilgili birçok görüş ortaya atılmıştır.

Bazı eğitimciler, iktisat ve sosyolojinin öğretilmesini, bazıları insanların etkileşimini, bazıları ise kültürel çeşitliliği, önemli tarihi şahsiyetleri öğretmek gerektiği üzerinde durmuşlardır. Son olarak bazı eğitimcilere göre de Sosyal Bilgiler müfredat programı çocukların ülkesine bağlı, vatansever, fakat hükümetlerini eleştiren demokratik yurttaşlar olarak gelişmelerini sağlamalıdır (Levstik ve Tyson, akt. Aslan, 2016:5).

Tüm bu beklentiler Sosyal Bilgilerin tanımlanması için birer çıkış noktası olmuştur. Bu bağlamda Sosyal Bilgilerin birçok tanımlı yapılmıştır. Bunlardan bir kaçına bakacak olursak;

- Sosyal Bilgiler en geniş anlamıyla gençlerin topluma etkin bir biçimde katılabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlere sahip olmalarını sağlamayı amaçlayan bir ders olarak görülmüştür (Ross , akt. Aslan, 2016:5).
- Erden (1996), Sosyal Bilgileri “İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” şeklinde tanımlamıştır (Erden, 1996: 8).

- Barr, Barth Ve Shermis “Sosyal Bilgileri, sosyal bilimler ve insan bilimlerinin vatandaşlık eğitimi için öğretime uyarlanması” olarak ifade etmişlerdir (Barr, Barth ve Shermis, akt. Aslan, 2016:5).

- Sönmez, Sosyal Bilgileri; “Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgilerdir” şeklinde tanımlamıştır (Sönmez, 2005:455).

Tüm bu yorumlar ışığında en geniş yorumu, 2005 yılında yürürlüğe giren yeni Sosyal Bilgiler öğretim programında MEB yapmıştır. Bu tanım şu şekildedir;

“Sosyal Bilgiler bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005:51)

Yapılan tanımları incelediğimizde genel itibariyle Sosyal Bilgileri vatandaşlık bilinci kazandıran, toplumsallaşmanın aracı olan bir ders olarak görmektedirler. Bu tanımlar dışında Sosyal Bilgilere farklı açılardan da bakılmıştır. Robert Barr, James Barth ve Samuel Shermis (1978), Sosyal Bilgiler öğretime yol gösteren yaklaşım ya da gelenekleri üçe ayırmışlardır:

- “Vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak Sosyal Bilgiler: Vatandaşlık aktarımı yaklaşımı geçmişteki bilgi ve bilgilerin öğrenilmesi üzerine vurgu yapar. Vatandaşlık aktarımı temel toplumsal kuruluşlar, değerler, inançlar ve yönelimlere yönelik garantileri aşıl原因arak mevcut statükoyu korumaya çalışır.

- Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre, bireylerin iyi vatandaşlar olabilmeleri, Sosyal Bilimler disiplinlerindeki bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarına bağlıdır. Bu nedenle, bu yaklaşım Sosyal Bilim disiplinlerinin yapısının öğrenilmesinin önemini vurgulamakta; bu disiplinlere ait kavramları, genellemeleri, kuramları, Sosyal Bilimcilerin bilgi üretme süreçlerini kapsamaktadır.

- Yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgiler: İçerikte Sosyal Bilgilerin belli bir kapsamı yoktur, çağdaş sorunlar çalışmanın temelini

oluşturmaktadır Öğrencilere olaylara eleştirel bakma alışkanlığı kazandırmak ve egemen olan inanç, değer ve uygulamaları inceleme fırsatı sağlanmaktadır.” (Barr, Barth ve Shermis, akt. Çetin, 2008: 5-7)

Gelenek ve yaklaşımlarda ne gibi farklar vardır diye bakacak olursak, yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgiler diğer ikisine göre, daha üst düzey düşünme becerilerini işe koşacak şekilde yorumlanmıştır. MEB’in (2005), yaptığı tanımda üst düzey düşünme becerilerinin kullanılması gereken yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgileri kullanmama sebebi olarak, Sosyal Bilgiler dersini alan öğrencilerin gelişimsel olarak bu alana uygun olmamaları kabul edilebilir.

1.2. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER

Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler kavramları genel olarak aynı anlamda kullanılsa da birbirinden farklı anlamlar içerirler. Bu iki kavramı birbirinden keskin hatlarla ayırmak çok mümkün olmasa da amaç ve içerik olarak farklı özelliktedirler.

Günümüzde ve geçmişte toplumsal yaşam içinde insanın, insanla, çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen birçok disiplin bulunmaktadır. Bu disiplinler sosyal bilimler adı altında toplanmaktadır (Erden, akt. Kılıçoğlu, 2012: 9).

Sosyal bilimler, insan davranışının önemli boyutlarını inceleyen analiz eden disiplinlerin oluşturduğu bir çerçevedir. Bir çalışma alanının bir disiplin alanı olabilmesi için kendi bilgisini üretmesi gerekir. Soysa bilimler çerçevesindeki Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji gibi disiplinler kendi bilgisini üreten bilim dallarıdır. Oysa Sosyal Bilgiler sosyal davranışı incelemenin önemli olduğunu vurgulayan ve temel eğitim kurumlarında öğretilen bir müfredat çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler kendi bilgisini üretmez; etkili vatandaş yetiştirme amacı doğrultusunda kullanacağı bilgileri sosyal bilimlerden alır (Tanrıöğen, akt. Kılıçoğlu, 2012: 10).

Bu bağlamda sosyal bilimler birçok disiplini içinde barındırırken, Sosyal Bilgiler bu disiplinlerin bulgularını öğrencilerin düzeyine indirgeyerek ve disiplinler arası bir yaklaşımla öğrenciye aktaran bir ders programı olarak karşımıza çıkar.

1.3. SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ VE ÖNEMİ

Eğitim kavramı ekseriyetle kullanılan kavramlardan bir tanesidir. Bu kavram ile ilgili de pek çok tartışma ve tanımlar yapılmıştır. Eğitimle ilgili Erden'in (2007) verdiği bilgilere atıfta bulunmak yerinde olacaktır.

Erden (2007) eğitimin çok geniş bir anlam içerdiğini ve bireyin doğumdan ölüme kadar süregelen bir süreç olduğuna değinmektedir. Bu sürecin bireylere çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandıracağına üzerinde durmaktadır.

Erden (2007) en geniş anlamıyla eğitimi, bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlamaktadır (Erden, 2007:13).

Sosyal Bilgiler dersi bir toplumdaki insanların, o toplumun yaşayış şekli, birbirleri ile ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içerisindeki yeri ve çeşitli uluslarla olan bağlantıları konusundaki genel bilgilerin önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bu ders temel kültür öğelerini birçok alanda yapılmış çalışmaların bulgularından disiplinler arası bir yaklaşımla alıp, kendi yapısına ve ilköğretim düzeyine uyacak şekilde ortaya konmuş bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, akt. Kurt, 2017:5).

Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler bir yandan içinde yaşadıkları toplumun geçmiş ve bugününü öğrenirken diğer yandan da başka toplumlar hakkında bilgi edindikleri için içerik olarak bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri ve bu konuda deneyim sahibi olmaları için Sosyal Bilgiler en uygun derstir. Bu kapsamlı içerik onlara insanlığın oluşturduğu zengin kültürü tanıma fırsatı verir (Akdağ, akt. Kurt, 2017:5).

"Sosyal Bilgiler toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir." Toplumsal gerçekler, sosyal yaşamı düzenleyen faaliyetler olarak düşünülebilir. İnsan yaşamını kolaylaştıran, mutlu olmasını sağlayan, insanın kendini yetenekleriyle birlikte geliştirmesine olanak tanıyan, olgu ve bağlantıları içeren bir kavramdır. Aslında Sosyal Bilgiler, bütün sosyal bilimlerin kesiştiği bir alan olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2005:455).

Yapılan tanımlar dikkate alındığında kapsam, amaç ve konu bakımından Sosyal Bilgiler; bireyi ve toplumu yansıtan bilimlerden faydalanarak insanın çevresiyle olan ilişkisini zaman kavramı ve disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan, demokratik değerlere sahip, yeteneklerini geliştiren, düşünen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir (Doğanay, akt. Kınacı, 2018:9).

MEB'in 2005 yılında yayınladığı değişikliklere bakıldığında Sosyal Bilgiler dersinin önemi açıkça görülmektedir. Bu durumu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer verdiği Sosyal Bilgilerin yararları ile ilgili 17 maddede görebiliriz. Bu maddeler şu şekildedir:

1. “Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, çizelge, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, Sosyal Bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir” (MEB, 2005: 6).

1.4. DÜNYADA SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sosyal Bilgiler eğitimin başladığı yer ve zaman hakkında bir kesinlik söz konusu değildir. “İnsanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen, hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır.” denilebilir; çünkü insan yaşamını doğal ve sosyal bir ortamda sürdürür. Bu zaman diliminde en azından birincil ihtiyaçlarını karşılayabilecek bilgi ve beceriler insana kazandırılır. Hayatını sürdürebilmek için hem doğanın hem de toplumun kurallarını öğrenmelidir. Durum bu şekilde ele alınınca, “ Fen ve sosyal bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir.” Tezi ileri sürülebilir (Sönmez, 2010: 6).

ABD'nin 1800'lü yılların sonları ile 20. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, kültürel, ekonomik alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm aramak ve ulusal toplum anlayışını oluşturma düşüncesi Sosyal Bilgileri eğitim kurumlarında konu alanı yada ders olarak konulmasına sebep olmuştur. Bu gelişme, ilerlemecilik akımının “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme” görüşünün etkisiyle olmuştur. Buna bağlı olarak 1892 yılında Wisconsin'de Madison'da toplanan idare, ekonomi ve tarih öğretimi konferansı, bütün bu konuları “Sosyal Bilgiler” adı altında toplamıştır (Safran, akt. Kara, 2018: 13).

Amerika'da toplumsal kurallar 1784 yılına kadar ahlak dersleri içerisinde okutulmuştur. Hristiyanlığı bir üstünlük olarak savunmuşlardır. ABDde ise, 1892 yılında toplanan ulusal Eğitim Konseyi, ulusal toplum anlayışını oluşturmak üzere Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmış ve 1916 yılından itibaren Sosyal Bilgiler adı altında okutulmuştur (Sönmez, 2010: 6). Bu tarihte uygulamaya başlanan eğitim programında, çok disiplinli yaklaşımla tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi dersleri okutulmuştur. ABD'de 1930 ve 1940 lı yıllarda yeniden kurmacılık akımı ve çocuk merkezli eğitim yaklaşımı benimsenmiş, Sosyal Bilgilerin gelişmesi için çabalar harcanmış ancak yinede Sosyal Bilgiler 1960'lı yıllara kadar tarih ve coğrafya ağırlıklı bir ders olmaktan kurtulamamıştır (Safran, 2011: 11).

ABD'de 1970'li yılların ortalarına kadar Sosyal Bilgilerin öğretim şekli eleştirilmiştir. Bu süreçte yeni Sosyal Bilgiler adında bir reform hareketi başlamıştır. Bu reformla tarih ve coğrafyanın etkisi azaltılıp, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, siyaset, sosyal psikoloji ağırlık kazanmıştır. Tümdengelimci öğretim yerine, tümevarım öne çıkmıştır. Yeni Sosyal Bilgiler, öğrenciyi aktif hale getirmek istemiştir. Öğrencide üst düzey düşünme becerilerinin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır (Öztürk, 2007: 45). 1980'li yıllara gelindiğinde bu anlayışın başarısız olduğu görüşü ortaya çıkmış ve geleneksel anlayış tekrar benimsenmiştir.

1.5. TÜRKİYE'DE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

Bizim, eğitimdeki tarihsel gelişimimize bakıldığında Sosyal Bilgiler eğitimini İslamiyet'in kabulünden öncesine götürmek olağandır (Sönmez, 2010:6).

Türk toplumlarında eğitim anlayışı, yaşam biçimleriyle şekillenmiştir. Türklerin, İslamiyet'ten önce çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde “töre” önemli yer teşkil etmektedir (Akyüz, 2008:5).

Osmanlı dönemine gelindiğinde Sosyal Bilgiler kapsamındaki dersler ilk olarak II. Abdülhamid zamanında ilkokul programlarına dahil edilmiştir. Bu dönemde sadece tarih ve coğrafya dersleri programlarda yer alırken, 1913 Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-u Muvakkati'nde, Malumat-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye gibi dersler ilköğretim programlarına eklenmiştir (Öztürk, 2007:45- 46).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, kısa aralıklarla eğitim programlarında pek çok değişikliğe gidilmiştir. Bunda amaçlanan, eğitimin kalitesini artırmaktır. Bu değişikliklerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

1924 programında devam eden Musahabat-ı Ahlakiye ve Malimat-ı Vataniye dersleri 1926 programında Yurt Bilgisi dersi haline getirilmiştir (Akyüz, 2009:348).

1924, 1926, 1936,1948 yıllarındaki programlarda Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, yurt bilgisi dersi adıyla okutulmuştur. Tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri 1962'deki taslak programda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. 1968 yılında ise bu ders “ Sosyal Bilgiler” adını almıştır. Sosyal Bilgiler 1968 yılından itibaren ilkokullarda okutulmaya başlanmıştır (Öztürk, 2007:46) Daha sonra 9. Milli Eğitim Şurasının verdiği kararla Sosyal Bilgiler II. kademe de okutulmuştur. 1985 yılından itibaren tekrar Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri verilmiştir. 1997- 1998 eğitim- öğretim yılı itibari ile 4,5,6,7. sınıflarda tekrar Sosyal Bilgiler dersi olarak programlara girmiştir (Safran, 2008:14).

1998 yılından itibaren dünya genelindeki gelişmeler dikkate alınarak yoğun bir şekilde program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar artık sonuca ulaşmış ve yeni program öncelikle pilot illerde uygulanıp verimliliğine karar verildikten sonra 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren tüm illerde uygulamaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık esas alınmıştır (Öztürk, 2007: 47).

Yapılandırmacılık, öğrenme ve öğretme bağlamlarında, terim olarak bilginin oluşturulması üzerinde durur. Oluşturmacı anlayışta bilgi, bilenden bağımsız bir şekilde doğada var değildir. Bilgi oluşturma sırasında bilgiyi oluşturan özne etkilenir (Yanpar, 2007: 88). Demirel yapılandırmacılıklı ilgili olarak; öğretimle ilgili bir kuram değil; bilgi ve öğrenme ile ilgili bir kuramdır ve bu kuram, bilgiyi temelden kurmaya dayanır. Başlangıçta öğrenenlerin bilgiyi nasıl öğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmiş ve zaman içinde öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarına ilişkin bir yaklaşım haline dönüştüğünü belirtmiştir (Demirel, akt. Kara, 2018: 15-16).

2005 programında Sosyal Bilgiler dersi, insanın toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olabilmesi için; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da konu altında birleştirilmesini kapsayan, insanın çevresiyle etkileşimini ele alan geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ele alındığı; daha bütüncül ve toplu öğretim anlayışından yola çıkılarak oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı ve Koca, 2011: 31).

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında, Barr, Barth ve Shermis'in (1978) Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin "vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler", "sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler" olarak ortaya koyduğu bu üç anlayış programda birbirleri ile bütünleştirilerek kullanılmıştır (MEB, 2005).

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programı, amaçlarını gerçekleştirebilmek için aşağıdaki ilkelerden yola çıkmaktadır (MEB, 2005).

1. Tüm öğrencilerin birey olarak kendilerine özgü olduklarını kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecek yaşamlarına ışık tutar, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesi konusunda hassasiyet gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin geliştirilmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleştirilmesini önemser.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya teşvik eder.

5. Öğrencilerin duygusal ve fiziksel bakımdan mutlu ve sağlıklı bireyler olarak yetişmesini hedefler.

6. Millî kimliği merkeze alır ve evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.

7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ahlâkî ruhsal, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini amaçlar.

8. Öğrencilerin haklarını bilip kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren birer birey olarak yetişmelerini önemser.

9. Öğrencilerin toplumsal problemlere karşı daha duyarlı olmalarını sağlar.

10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmalarına ve çevreyle etkileşim kurmalarına olanak sağlar.

11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme sürecindeki yöntem ve tekniklerin çeşitliliğini dikkate alır.

12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyaları incelenerek öğrenme ve öğretme sürecinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

2017 yılına gelindiğinde program geliştirme çalışmaları tekrar yapılmış ve MEB tarafından taslak öğretim programları hazırlanıp kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi için hazırlanan taslak öğretim programı da kamuoyuyla paylaşılmış (MEB, 2017), gelen talep, öneri ve eleştiriler doğrultusunda son şekli verilerek 2017-2018 öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda; 2018-2019 öğretim yılından itibaren ise tüm sınıflarda uygulanacak şekilde kabul edilmiştir (MEB, 2017).

Son olarak 2005 ve 2017’de kullanılan Sosyal Bilgiler öğretim programlarının bazı yönleri ile karşılaştırmasını yapmak yerinde olacaktır. 2017 programı uygulanmaya başladıktan sonra kapsamlı bir güncellemeye tâbi tutulmuştur. Bu sebeple karşılaştırma yapılırken 2018 yılında güncellenmiş hali kullanılacaktır.

Tablo 1. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları

	2005 Öğretim Programı	2017 Öğretim Programı
1	Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
2	Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
3	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, yerler ve çevreler
4	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
6	Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar
7	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Etkin Vatandaşlık
8	Güç, Yönetim ve Toplum	
9	Zaman, Süreklilik ve Değişim	-

Kaynak: MEB.Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu, 2005.

Kaynak: MEB. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), 2018.

Tablo 1 incelendiğinde;

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında dokuz öğrenme alanı yer almaktadır. Bunlar: Birey ve toplum, insanlar, yerler ve çevreler, kültür ve miras, üretim, dağıtım ve tüketim, küresel bağlantılar, güç, yönetim ve toplum, bilim, teknoloji ve toplum, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler ve zaman, süreklilik ve değişim. 2017 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ise yedi öğrenme alanında

oluşmakta olup isimleri şöyledir: Birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim, bilim, teknoloji ve toplum, küresel bağlantılar ve etkin vatandaşlık.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Sınıflara Göre Kazanım Sayılarındaki Değişim

S I N I F	2005 Öğretim Programı	2017 Taslak Program	2017 Öğretim Programı	2018 Öğretim Programı
4	46	34	33	3 3
5	47	34	34	3 3
6	43	35	35	3 4
7	39	33	32	3 1
TOPLAM	175	136	134	131

Kaynak: MEB.Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu, 2005.

Kaynak: MEB. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), 2018.

Tablo 2 incelendiğinde 4. Sınıf düzeyindeki kazanımlar 2005 programında 46 tane iken 2007 programında 33 kazanıma, 5.sınıf düzeyindeki kazanımlar 47 kazanım iken 33 kazanıma, 6.sınıf düzeyindeki kazanımlar 43 kazanımdan 34 kazanıma 7.sınıf düzeyindeki kazanımlar ise 39 kazanımdan 31 kazanıma düşürülmüştür. Kazanım sayılarının düşürülmesinin sebebi ise bazı kazanımların birleştirilerek tek kazanım haline gelmesi, bazı ifadelerin kazanım ya da tam tersi bazı kazanımların da ifade olarak programda yer almasıdır.

Tablo 3. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Verilen Değerler

Sıra No	2005 Programında Yer Verilen Değerler	Sıra No	2017 Programında Yer verilen Değerler
1	Aile birliğine önem verme,	1	Aile birliğine önem verme,
2	Adil olma,	2	Adalet,
3	Bağımsızlık,	3	Bağımsızlık,
4	Barış,	4	Barış,
5	Bilimsellik,	5	Bilimsellik,
6	Çalışkanlık,	6	Çalışkanlık,
7	Dayanışma,	7	Dayanışma,
8	Duyarlılık,	8	Duyarlılık,
9	Dürüstlük,	9	Dürüstlük,
10	Estetik,	10	Estetik,
-		11	Eşitlik,
11	Hoşgörü,	-	
12	Misafirperverlik,	-	
13	Özgürlük,	12	Özgürlük,
14	Sağlıklı olmaya önem verme,	-	
15	Saygı,	13	Saygı,

Kaynak: MEB.Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu, 2005.

Kaynak: MEB. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), 2018.

Öğretim programlarına bakıldığında her iki program içinde değer eğitimi önemli bir yer teşkil etmektedir. Tablo 3 incelendiğinde 2005 programında 15 değere yer verilirken 2017 programında 13 değer yer almaktadır.

Tablo 4. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Yer Verilen Beceriler

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
1. Araştırma becerisi	1. Araştırma
--	2. Çevre okuryazarlığı
2. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi	3. Değişim ve sürekliliği algılama
3. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	4. Dijital okuryazarlık
4. Eleştirel Düşünme Becerisi	5. Eleştirel düşünme
5. Empati becerisi	6. Empati
--	7. Finansal okuryazarlık
6. Girişimcilik becerisi	8. Girişimcilik
7. Gözlem Becerisi	9. Gözlem
--	10. Harita okuryazarlığı

--	11. İletişim
8. İletişim becerisi	12. Hukuk okuryazarlığı
--	13. İş birliği
--	14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
--	15. Kanıt kullanma
9. Karar Verme Becerisi	16. Karar verme
--	17. Konum analizi
--	18. Medya okuryazarlığı
10. Mekânı Algılama Becerisi	19. Mekânı algılama
--	20. Öz denetim
--	21. Politik okuryazarlık
11. Problem Çözme Becerisi	22. Problem çözme
12. Sosyal Katılım Becerisi	23. Sosyal katılım
--	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
13. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
14. Yaratıcı Düşünme Becerisi	26. Yenilikçi düşünme
15. 15. Zaman ve Kronolojiyi Algılama	27. Zaman ve kronolojiyi algılama

Kaynak: MEB.Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu, 2005.

Kaynak: MEB. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), 2018.

Tablo 4'ü incelediğimizde 2005 programında 15 beceri yer alırken 2017 programında beceri sayısı 27'ye yükseltilmiştir. 2005 programında alt beceriler olan beceriler 2017 programında temel beceriler haline dönüştürülmüştür. MEB program değişikliğine gidilme sebebi olarak bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim,

bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme- öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeleri göstermiştir (MEB, 2017).

2. DERS KİTABI

2.1. DERS KİTABININ TANIMI

ğrenme ğretme sürecinin en önemli materyallerinden biri olan ders kitabı ile ilgili birçok tanımla karşılaşmak mümkündür.

En basit anlamda ders kitabı, pedagojik bir anlayışla hazırlanan ve belirli bir bütünlük çerçevesinde bilimsel bilgileri öğrencilere aktarmayı hedefleyen bir ders materyalidir (Demircioğlu, 2011:8).

Ders kitapları ğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Bir derste, bilgilerin öğrenciye aktarımı sürecinde öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun, ğretim programları esas alınarak hazırlanmış basılı eğitim araçları olan ders kitapları en yaygın ğretim materyalleridir (Bayrakçı, 2005:1).

Kılıç ve Seven (2002) yapılan diğer tanımları destekler bir biçimde ders kitabını kullanma kolaylığı olan ve her öğrencinin ulaşabileceği, bilgilerin sıralı bir şekilde sunulduğu, her zaman her yerde kullanılabilen, okul sonrası bilgi eksikliklerinin giderilmesine her zaman yardımcı olan bir kaynak olarak ifade etmektedir (Kılıç ve Seven, 2002: 18–26).

Ders kitabıyla ilgili yapılan tanımlara baktığımızda, ders kitaplarının vazgeçilmez materyaller olduğunu, ğretim programlarına işlerlik kazandırdığını, dersin plan ve program dâhilinde işlenmesine kolaylık sağladığını söylemek mümkündür.

2.2. DERS KİTABININ EğİTİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Ders kitapları öğrenme öğretme sürecinde öğrencinin ne öğreneceğini, öğretmenin ise ne öğreteceğini büyük ölçüde etkileyen materyallerdir. Ders kitapları hem formal hem de informal eğitimde önemli etkilere sahiptir. Bu sebeple ders kitapları, programların amaçlarının yerine getirilmesinde önemli yer edinmiştir (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011:34).

Ders kitapları değişen zamandan, teknolojik gelişmelerden etkilenecek değişime uğramıştır ancak tüm bunlar ders kitaplarının eğitimdeki yerini hiçbir zaman değiştirememiştir.

Bir kitaba ders kitabı denebilmesi için o dersin öğretim programına işlerlik kazandırıp, programla örtüşmesi gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2002: 19)

Ülkemizde ders kitaplarının önemi oldukça büyüktür. Öğretim programlarının yürürlükte olmadığı durumlarda bir dersin programı yerine kullanıldıkları bile görülmüştür. Bundandır ki, ders kitapları okul programlarının üstlendiği toplumsal, siyasal, ekonomik, birçok işlevi yerine getirmek yönünden büyük önem taşır (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011: 34).

Ders kitapları öğrenme öğretme sürecinde hem öğrenciye hem öğretmene bir çok fayda sağlar. Bunlara değinmek gerekirse şu şekilde sıralanabilir:

2.2.1. Ders Kitabının Öğrenciye Faydaları

- Öğrencinin derse hazırlık yaparak gelmesine olanak sağlar.
- Öğrenciyi dersin hedeflerinden haberdar eder.
- Öğrencilerin hem okuma ve düşünme becerilerinin gelişmesini sağlar.
- Ders kitabı sayesinde öğrencilerin ana dillerini kullanma becerilerini geliştir.
- Öğrencinin, öğretimi yapılan konuyla ilgili bilgileri tekrar tekrar inceleyebilmesini kolaylaştırır (Aydın, 2001: 9–10).
- Öğrencilerin karmaşık bir metinden ana fikri bulma, okuduğunu sentezleme, önceden bildikleri ile okuduğu bilgiyi bütünleştirerek yeniden yapılandırabilme gibi becerilerini geliştirebilir (Digisi ve Willet, 1995: 124).
- Yeniden gözden geçirme, karşılaştırma ve geri dönüt imkânı sağlayabilir (Kılıç ve Seven, 2002: 29).
- Öğrencilerin bireysel öğrenimine katkı sağlar (Cemaloğlu, 2003: 5–6).
- Öğrenciyi araştırma yapmaya sevk eder (Aydın, 2001: 9–10).
- Görsellerle öğrencinin hayal dünyasını geliştirir (Tosunoğlu ve diğerleri, 2001: 81–83).
- Öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırmada büyük bir yardımcıdır (Tosunoğlu ve diğerleri, 2001: 81–83).

- Ders kitabı öğrencinin kendi hızında çalışmasına olanak sağlar (Evin ve Kafadar, 2004: 293–304).

2.2.2. Ders Kitabının Öğretmene Faydaları

- Değerlendirme aşamasında yardımcı olur.
- Özellikle de deneyimsiz öğretmenler için, yol göstericidir (Dayak, akt. Adıbelli, 2007: 24).
- Konu anlatımında güven verir (Aydın, 2001: 9–10).
- Öğretmene derse hazırlıklı gelme olanağı sağlar (Tosunoğlu ve diğerleri, 2001: 78–80).
- Ödev verme konusunda yol gösterir (Erden, 1997: 180).
- Plan yapma aşamasında yardım eder (Tosunoğlu ve diğerleri, 2001: 78–80).
- Yöntem ve teknik seçiminde yardımcı olur (Tosunoğlu ve diğerleri, 2001: 78–80).
- Ders süresinin etkili kullanımı konusunda yardımcı olur (Cemaloğlu, 2003: 5–6).

Bahsettiğimiz tüm bu sebeplerden dolayı ders kitaplarının seçimi çok önemlidir. Öğretimin tüm boyutlarının dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir. Ders kitabında bulunması gereken özelliklere bir sonraki bölümde ayrıntılı şekilde yer verilecektir.

2.3. DERS KİTABINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Yukarıda saydığımız tüm faydaları göz önünde bulundurduğumuzda derslerde kullanılan ders kitaplarının bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir.

İyi hazırlanmış ders kitapları ilgi çekicidir, öğrencinin yaşantısına yöneliktir, özet çıkarmasına ve soru sormasına olanak sağlar, içeriği doğru şekilde değerlendirmek amacıyla grafikler kullanır, kavramları mantık çerçevesinde sunar ve uygun sözcükleri kullanır (Irvin, akt. Çakır, 2009:13).

Yalın (2000:124), bir yazılı materyalin (ders kitapları, ders notları, kılavuz kitaplar, okul gazetesi, bildiriler, vs) öğretimsel etkililiğinin;

- (1) materyalin okunabilirlik düzeyi,
- (2) materyalin içeriği,
- (3) materyalin tasarımı (düzenlenmesi, dış görünümü)

olmak üzere üç temel değişkene bağlı olduğunu; yazılı materyallerin tasarımında ise tutarlılık, sayfa düzeni, görsel materyaller, yazı türü, yazı boyutu, yazı stili ve vurgulama araçlarının kullanımının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

Etkili bir ders kitabı öğrencinin ilgisini çekmeli, öğrencide derse karşı merak uyandırmalıdır. Konuyu ana hatlarıyla gösteren resimler, grafikler, hikayeler vs. olmalıdır. Öğrencinin kendi kendine öğrenmesi için fırsatlar sunabilmeli, çocuğun kitapla bağını kuvvetlendirici yaşantılar verebilmelidir (Yanpar ve Yıldırım, 1999:53).

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine (2016) göre;

Ders Kitapları:

- a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- b) Bilimsel hata içermez.
- c) Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- ç) Reklam niteliğinde ögeler içermez.
- d) Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- e) Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

(2) z-Kitaplar, ders kitaplarının niteliklerine ilave olarak;

- a) Kazanımları destekleyici nitelikte hazırlanır.
- b) Temel tasarım ilkelerine uygun olarak hazırlanır.
- c) Hangi kazanımı desteklediği ve teknik özellikleri gibi tanımlayıcı bilgileri uygun olarak etiketlenir.

ç) Sesli içeriklerde ses net ve anlaşılır olur.

d) (Değişik: RG-14/10/2015-29502) Zenginleştirme içeriklerinde yer alan ses, grafik, video, animasyon, simülasyon, etkileşimli oyun gibi unsurlarda, süre kazanımın gerektirdiği etkinlik veya işlenişe uygun olarak sınırlandırılır.

e) Zenginleştirme içeriklerinde, elektronik materyallere atıf veya telif hakları ile ilgili bilgilendirme zorunlulukları dışında reklam amaçlı öğeler kullanılmaz.

Tüm bu bilgiler ışığında ders kitaplarında bulunması gereken özellikleri; teknik, tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme yönleriyle incelemek yerinde olacaktır.

2.3.1. Ders Kitabının Biçimsel (Teknik, Tasarım ve Düzenleme) Özellikleri

Ders kitabında kullanılan malzeme kitabın kalitesini ortaya koymaktadır. Kullanılan malzeme ne kadar kaliteliyse kitabın ömrü ve kullanışlılığı da o derece artacaktır. Malzemenin kaliteli oluşu içeriğin öğrenciye aktarılmasına kolaylık sağlayacaktır (Ablak, 2013:53).

Kitapta kullanılan kağıdın mat olması, beyaz renkte olması, baskının arka sayfaya geçmemesi için yeterli kalınlıkta olması, görsellerin ağırlıklı olduğu kitaplarda ise mümkünse kuşe kağıt olması gerekmektedir (Kılıç ve Seven, 2004:146–147).

Bir ders kitabının içeriğinin merak uyandırabilmesi için ders kitabının kapağının iyi tasarlanmış olması gerekir (Alpan, akt. Doğan ve Tuğ, 2017:59). Kitap kapağı, sert ve yıpranmaya dayanıklı olan karton malzemeden yapılmalıdır. Kapakta kullanılacak renkler ilgi çekecek şekilde ayarlanmalıdır. Kapak, kitabın yapraklarını tamamen örtecek şekilde kesilmiş olmalıdır (Ablak, 2013:55). İyi tasarlanan bir ders kitabının kapak tasarımı kitaptaki içeriği yansıtarak öğrencinin dikkatini çekmelidir (Doğan ve Tuğ, 2017:59).

Ders kitaplarının uzun yıllar kullanılabilmesi amacıyla, kitaplar sağlam ve düzgün ciltlenmelidir. Ciltlenirken, her iki yana düz olarak açılmasına, sayfalarda yer

alan basılı öğelerin, belirli bir bakış açısından görülmesine dikkat edilmelidir (Kılıç ve Seven, 2004, 149–150).

Kitaptaki sayfaların birbiriyle uyum içinde olması gerekmektedir. Yazı tipi ve boyutu kenar boşlukları, satır aralıkları kitabın tümü için tutarlılık göstermelidir. Metin sayfaya iyi yerleştirilmiş olmalıdır. Kenar boşlukları geniş yer tutmalı bu boşluklar not tutmak için kullanılmalı ve öğrencinin dikkati sayfanın merkezine çekilmelidir (Yalın, 2000:125).

Kitaplarda kullanılan yazı tipi estetik aynı zamanda okunaklı olması gerekmektedir. Yazı tipi göz yoran bir formda olmamalıdır. Başlıklar hariç kitabın tamamında aynı boyutta yazı kullanılmalıdır. Çok süslü ya da çıkıntılı tiplerin kullanılması baskı hatalarına yol açacağından daha sade yazı tipleri seçilmelidir (Ablak, 2013:60).

Ders kitapları içerik ve biçim bakımından birbiriyle uyumlu olmalı ve öğrenciye zevk vermelidir. Bu sebeple ders kitapları hazırlanırken öğrencinin gelişimsel özellikleri ve öğretim ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır (Duman, ve Çakmak, 2004:42-46).

2.3.2. Ders Kitabının İçerik Özellikleri

Ders kitaplarında şüphesiz ki en önemli bölüm içeriktir. Ders kitaplarının hazırlanmasında özen gösterilmesi ve üzerinde durulması gereken en önemli nokta dersin öğretim programıdır. Çünkü, ders kitapları öğretimin gerçekleştirilmesinde birer araçtır (Duman, Karakaya, Çakmak, Eray ve Özkan, 2001:11).

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) tarafından geliştirilen program geliştirme modelinde içerik düzenlenirken :

- Basitten karmaşığa ,
- Ön koşul niteliğindeki bilgilerin öne alınmasına,
- Bütünden parçaya gidilmesine,
- Kronolojik sıra takip edilmesine,
- Kolaydan zora,

- Somuttan soyuta,
- Olaylardan kavram ve genellemelere,
- Yakından uzağa gidilmesine dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011: 44).

İçerik düzenlenirken yukarıda saydığımız EARGED’ in belirttiği ilkeler dışında üzerinde durulması gereken ilkeler bulunmaktadır. Bunlar ;

- İçerik düzenlenirken bilgi ve öğrenme teorilerinin ilkelerine uygun düzenlemelidir.
- Öğrencini bilişsel yapısına, gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.
- Süreklilik, ardışıklık, bütünlük sağlanmalıdır.
- Amaca uygun ve amacı gerçekleştirci yapıda olmalıdır.
- Öğrencinin hazır bulunuşluğuna uygun olmalıdır.
- Güncel, objektif, düşündürücü, problem çözmeye yönlendirici, yaratıcılığı ortaya çıkarıcı olmalıdır.
- Sınıf ve dönem seviyelerine uygun ve öğrencilere günlük hayatta uygulama imkanı sunacak konu ve üniteler şeklinde olmalıdır.
- Anahtar kavramlar açıklanmalıdır.
- Diğer disiplin bulgularıyla desteklenmelidir(Tertemiz,Ercan, Kayabaşı, 2011: 47-48).

2.3.3. Ders Kitabının Dil ve Anlatım Özellikleri

Eğitimin işlevselliğini artırmak için ders kitapları öğrencilerin hem dil yeteneklerine uygun, hem de onların dil ve kavramsallaştırma yeteneklerini geliştirici özellikte yazılmalıdır (Argüden, akt. Çakır,2009:17).

Ders kitaplarında kullanılan dil, öncelikle öğrenci seviyesine uygun, sade, anadil özellikleri bozulmamış, akıcı, fikir bütünlüğü içinde, yazım ve imla kurallarına uygun, dolaylı anlatımdan uzak olmalıdır (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011:55-56).

2.3.4. Ders Kitabının Ölçme- Değerlendirmeye İlişkin Özellikleri

Ölçme ve değerlendirme eğitimin vazgeçilmez bir unsurudur. Öğrencilerde istendik yönde bir değişim olup olmadığı ancak bu yolla anlaşılabilir. Bu sebeple ders kitaplarında konuların başlarında hazırlık çalışmalarına, konu sonlarında ise değerlendirme çalışmalarına yer verilerek öğrenciler yönlendirilmelidir (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2011:52).

Milli Eğitim Bakanlığının, 2434 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller'e göre kitabın alıştırma ve değerlendirme bölümüne ilişkin özellikleri şu şekilde belirtilmiştir.

Ünitelerin başında bulunan hazırlık çalışmaları;

- Öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olmalıdır.
- Öğrencide ünite veya konuyu öğretmek için ilgi ve istek uyandırmalıdır.
- Öğrencinin bilgi ve beceri birikimine uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin düzeylerine uygun araştırma, inceleme deney ve gözlemlere yer vermelidir.

Ünite veya konu sonlarındaki değerlendirme soruları;

- Alıştırma, test, araştırma-inceleme, muhakeme etme, deney ve gözlem yapmaya teşvik etmelidir.
- İlgili bölüm ve ünite ile ilgili sorular, öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve davranışlar kazandırmaya teşvik etmelidir.
- Araştırma, inceleme, deney ve gözlem konularının öğrencilerin farklı ilgi düzeyleri ve çevreleri dikkate alınarak belirlenmelidir.
- Sorular öğrencilerin, kendi kendisini değerlendirmesine olanak sağlamalıdır.
- Alıştırma ve sorular çeşitlilik göstermelidir (Tablo doldurma, grafik okuma, harita tamamlama vb.).
- Alıştırmalar öğrenmeyi değerlendirmeye hizmet etmelidir. Alıştırma ve sorular öğrencinin kendi ilerlemesini ve başarısını araştırıp doğrulayabileceği biçimde hazırlanmalıdır (cevap anahtarı kitabın sonunda verilebilir). (MEB, akt. Çetin, 2008:30).

2.4. SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ ÖZELLİKLERİ

Sosyal Bilgiler ilköğretim okullarının programlarında yer verilen önemli ve gerekli bir derstir. Sosyal Bilgiler dersinin amacı, sosyal bilimlerdeki gelişme ve yeniliklerin kavratılarak, öğrencinin sosyal yaşama daha uyumlu olmasını sağlamaktır.

Sosyal Bilgiler ders kitabı, diğer ders kitaplarına göre farklıdır. Çok yönlü oluşu, sosyal yaşamla iç içe oluşu onu diğer derslerden farklı yapan özellikleridir. Öğrenci Sosyal Bilgiler ders kitabındaki tarih konuları ile geçmişini, coğrafya konuları ile çevresini, psikoloji konuları ile ilgi, istek, tutum ve ihtiyaçlarını sosyoloji konuları ile toplumsal olaylara nasıl bakması gerektiğini, antropoloji konuları ile kültürünü, ekonomi konuları ile ekonomik kavramları öğrenir (Safran ve Ata, 2003: 339).

İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal bir varlık olması onun sürekli sosyal bilimlerle ilgili olan konulara ilgi duymasını sağlamıştır. Sosyal Bilgilerle ilgili ders kitapları bu sebeple insanın başvurduğu önemli kaynaklardan biri olmuştur. “Ülkede yaşayan ve eğitim sürecinden geçen her bireyin temel bilgi, beceri, inanç, düşünüş ve değer yargısı örüntüsü bu ders kitapları tarafından şekillendiği için çeşitli toplum kesimleri, eğitim dünyası ve baskı grupları Sosyal Bilimler ilintili ders kitapları ile yakından ilgilenmektedir” (Kabapınar, 2002: 318).

Sosyal hayatın dinamik bir yapıda olmaması sebebiyle sosyal hayattaki bilgiler de durağan değildir. Dünyadaki ekonomik ve teknolojik gelişmeler, bilim alanındaki ilerlemeler bu alandaki sürekli değişimin sebepleri olmuşlardır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi için hazırlanan kitapların da bu gelişmeleri göz önünde bulundurarak hazırlanması gerekir.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, iyi nitelikte olmaları gerekmektedir.. Mevcut Sosyal Bilgiler ders kitaplarının ideal bir ders kitapları olabilmesi ve olumlu yönde geliştirmesi için Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının görüşlerinden faydalanılması yarar sağlayacaktır (Gülersoy, 2013: 23).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmamızın bu bölümünde; araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlemesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem modelinde bir çalışmadır.

Karma yöntem, araştırmacının araştırma problemlerini anlamak için hem nicel veriler (kapalı uçlu) hem de nitel veriler (açık uçlu) topladığı iki veri setini birbiriyle bütünleştirdiği ve daha sonra bu iki veri setini bütünleştirmenin avantajlarını kullanarak sonuçlar çıkardığı, sağlık, sosyal ve davranış bilimleri alanında kullanılan bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2017:2). Bu yaklaşımın temel varsayımı, araştırmacının nicel verileri ile nitel verilerin birleştirmesinin, araştırma problemini daha iyi anlamak için bu yöntemlerden herhangi birini yalnız başına kullanmaya kıyasla daha fazla avantajlı olacaktır (Creswell, 2017:2).

Bu yöntem ile analizlerin elde edilme süreci, sayısal veri olarak kalabalık olan gruplarla nicel anket çalışması bunun yanı sıra bu anketi dolduran katılımcılar arasından tesadüfi olarak seçilen kişiler ile yapılandırılmış mülakat formu uygulanır. Bu sayede elde edilen sayısal verilere daha detaylı bakılarak ve katılımcıların tutumları hakkında bilgi sağlanabilmektedir (Creswell, 2011: 535). Bu yöntem kullanılırken yapılan araştırmayı desteklemek, kapsam geçerliliğini arttırmak ve çalışmadaki eksik bölümleri ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır. (Creswell, 2011:535).

Yapılan çalışmanın nicel bölümünde beşli likert tipinde anket uygulanmış, nitel bölümünde ise yapılandırılmış mülakat formu ile öğretmenlerin tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

1.1.NİCEL BÖLÜM

Araştırmanın nicel yönteminde survey (tarama) modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları her hangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır önemli olan onu uygun bir biçimde belirleyebilmektir (Karasar, 2013:77).

Yapılan araştırmada da 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının farklı yönleriyle ilgili veriler analiz edilip durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla tarama yöntemi kullanılarak 120 Sosyal Bilgiler öğretmenine anket formu uygulanmıştır.

1.2.NİTEL BÖLÜM

Çalışmanın nitel yönteminde, nicel yöntemle elde edilmiş verileri desteklemesi amacıyla anketlerin uygulandığı öğretmenler arasından rastgele seçilmiş 12 Sosyal Bilgiler öğretmenine uzman görüşü alınarak hazırlanmış yapılandırılmış mülakat formu uygulanmıştır.

Yapılandırılmış mülakat tekniği: Bu teknikte araştırmacı tarafından hazırlanan sorular üzerinde yanıtlayıcının düzeltme, düzenleme hakkı yoktur. Bu teknik nitel araştırmalarda rahatlıkla kullanılabilen bir tekniktir (Sönmez, 2013:108).

2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezi ve merkeze bağlı köy ve mahallelerde bulunan tüm ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmayı yürütürken istatistiki veri ve aynı zamanda bu verileri destekleyecek olan mülakat görüşmelerinden elde edilen veriler kullanılmıştır.

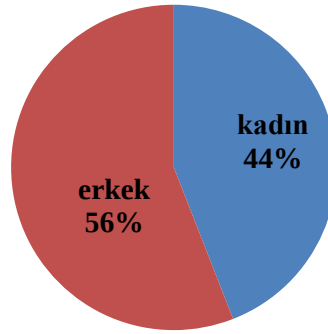
Çalışmanın evrenini temsil eden örneklemini; Afyonkarahisar ili ve ile bağlı köy ve mahallelerdeki toplam 64 ortaokulda görev yapan, 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 120 öğretmen ve ayrıca mülakat yapılan 12 öğretmen

oluşturmaktadır. 12 öğretmen, ankete katılan 120 öğretmen arasından rastlantısal olarak seçilmiştir.

Araştırma sürecinde yer alan öğretmenlerin demografik özelliklerine göre elde edilen veriler aşağıda ifade edilmiştir.

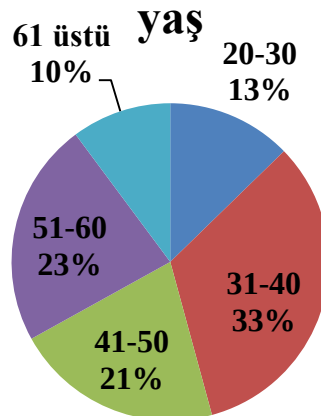
Sonuçlar incelendiğinde:

cinsiyet

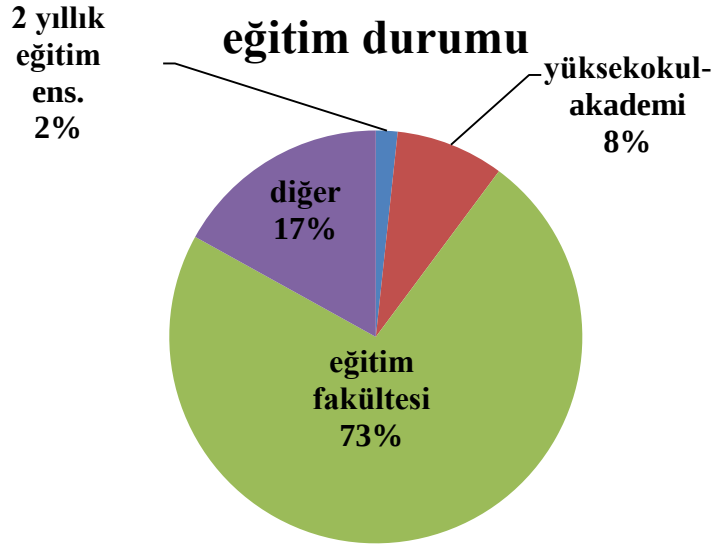
Şekil 1.öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımları

Anket sorularını cevaplayan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre 52' si (%44) kadın, 66'sı (%56) erkek olarak dağılmaktadır.

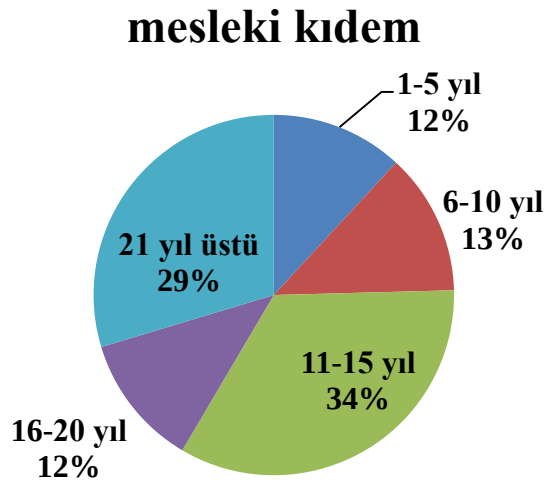
Şekil 2. Öğretmenlerin yaşa göre dağılımı

Anket sorularını cevaplayan öğretmenlerin yaş değişkenine göre 15'i 20-30 yaş (%13), 39'u 31-40 yaş (%33), 25'i 41-50 yaş (%21), 27'si 51-60 yaş (%23), 12'si 61 yaş ve üstü (%10) oldukları gözlenmiştir.

Şekil 3. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre dağılımı

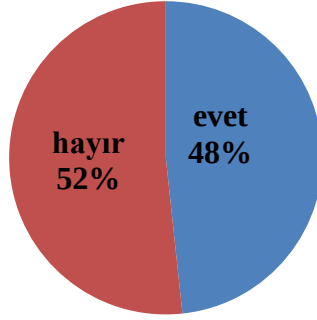
Anket sorularını cevaplayan öğretmenlerin eğitim durumları değişkenine göre 2'si (%2) iki yıllık eğitim enstitüsü, 10'u(%8) yüksekokul, 86'sı (%73) eğitim fakültesi, 20'si(%17) diğer okullardan mezun oldukları görülmektedir.

Şekil 4. Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine göre dağılımı

Anket sorularını cevaplayan öğretmenlerin 14'ü (%12) 1-5 yıl, 15'i (%13) 6-10 yıl, 40'ı (%34) 11-15 yıl, 14'ü (%12) 16-20 yıl, 35'i (%29) 21 yıl üstü mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir.

hizmetiçi eğitim kursu alma durumu

Şekil 5. Öğretmenlerin hizmet içi kurs alma durumlarına göre dağılımı

Anketi cevaplayan öğretmenlerin 57'sinin (%48) hizmet içi eğitim kursu aldığı, 61'inin (%52) almadığı gözlenmektedir.

Bu araştırmada örneklem oransız küme örneklem seçimi metodu ile seçilmiştir. Oransız küme örneklem seçiminde evrendeki bütün elemanların seçilme şansı eşittir. Bu sebeple, yansızlık kuralını uygulamak mümkün hale gelmiştir (Karasar, 2013:114-115).

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada veri toplama aracı olarak Çakır (2009) tarafından geliştirilen, Esen (2017) tarafından tekrar düzenlenerek Sosyal Bilgiler ders kitabı inceleme formu haline getirilen öğretmen anket formları Esen'den gerekli izinler alınarak kullanılmıştır.

Öğretmenlere uygulanan anket formlarının oluşturulmasında öncelikle anket formları, Çakır (2009)'un araştırma konusu olan matematik ders kitabının değerlendirilmesi ile ilgili hazırlanan tezler ve makaleler, konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzları ve ders kitaplarını değerlendirme ölçekleri incelenerek, geniş bir kaynak taraması yapılmıştır. Taslak olarak hazırlanan anket formları uzman görüşleri

doğrultusunda tekrar organize edilmiştir. 10 öğretmene uygulanan pilot uygulama sonucunda düzenlenen anket formlarındaki maddelerin anlaşılabilirliği gözden geçirilmiştir (Çakır, 2009:28). Fakat nicel anket çalışmalarında fark edilen eksiklikler ve yanlış ifadeler Esen tarafından revize edilerek anket çalışmalarının içeriği kapsam olarak geliştirilmiştir (Esen,2017:48).

Daha önce uygulanmış olan anketimizin Cronbach Alfa Katsayıları aşağıdaki gibidir.

Boyut	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Teknik tasarım ve düzenleme	18	0,84
İçerik	23	0,92
Dil ve anlatım	4	0,45
Ölçme ve değerlendirme	6	0,79
Anketin geneli	51	0,93

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada Esen'in (2017) 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi konulu tezinde kullanmış olduğu mülakat formu kullanılmıştır. Uygulanacak mülakat soruları uzman görüşüne başvurularak düzenlenmiştir.

Çalışma kapsamında anket formları ve mülakat soruları 2019 Ocak ayında Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır.

4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Anket uygulamaları, gerekli izinler alınıp, Afyonkarahisar ilinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ulaşarak 2019 Ocak ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılamadan önce okul idaresine ve öğretmenlere gerekli bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda 120 Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılmıştır. Ayrıca bu öğretmenler içinden 12 öğretmene de anket verilerine katkı sağlaması amacıyla yazılı olarak beş soruluk yapılandırılmış mülakat soruları yöneltilmiştir.

Anketlerden elde edilen veriler şu şekilde analiz edilmiştir:

Sosyal Bilgiler ders kitabının, teknik tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme konularındaki yeterliliği ile ilgili öğretmen görüşlerini betimlemek için yüzde-frekans analizi kullanılmıştır. Anketteki ifadelere verilen cevapların dağılımına ilişkin genel eğilimi belirlemek için ise ortalama, standart sapma, ortanca ve tepe değerleri hesaplanmıştır. Analizler SPSS 25.0 kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Öğretmenler ile yapılan mülakatlardan elde edilen nitel veriler doğrudan alıntılama yapılarak çözümlenmiştir. Nitel verilerden elde edilen bulgular nicel verileri desteklemek ve daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak amacıyla kullanılmıştır (Yıldırım, 2014:35).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılmıştır. Sonuçlardan elde edilen bulgular ve yorumları paylaşılmıştır.

1. TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEME İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 5. Öğretmenlerin Teknik Tasarım ve Düzenleme ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

	Teknik Düzenleme ile Tasarım ve İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
1.	Sosyal Bilgiler ders kitabının kapak tasarımı öğrencilerin dikkatini çekecek niteliktedir.	f	15	30	10	51	13	3.14	1.27	4	4
		%	12.6	25.2	8.4	42.9	10.9				
2.	Kitabın cildi sağlamdır.	f	-	40	-	31	48	3.73	1.30	4	5
		%	-	33.6	-	26.1	40.3				
3.	Kitabın sayfa düzeni ilk bakışta göze hoş görünmektedir.	f	-	20	14	75	10	3.63	0.86	4	4
		%	-	16.8	11.8	63.0	8.4				
4.	Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir.	f	-	43	12	18	46	3.56	1.33	4	5
		%	-	36.1	10.1	15.1	38.7				
5.	Kitap sayfalarında kullanılan kâğıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görünmesini sağlamaktadır.	f	-	10	7	23	79	4.44	0.94	5	5
		%	-	8.4	5.9	19.3	66.4				
6.	Sosyal Bilgiler Ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır.	f	1	4	5	48	61	4.38	0.79	5	5
		%	0.8	3.4	4.2	40.3	51.3				
7.	Kitapta kullanılan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir.	f	1	15	6	65	32	3.94	0.95	4	4
		%	0.8	12.6	5.0	54.6	26.9				

	Teknik Tasarım ve Düzenleme ile İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
8.	Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık, canlı ve net görünmektedir.	f	-	6	19	39	55	4.20	0.89	4	5
		%	-	5.0	16.0	32.8	46.2				
9.	Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görsellerin renkleri canlıdır.	f	-	5	21	33	60	4.24	0.89	5	5
		%	-	4.2	17.6	27.7	50.4				
10.	Sosyal Bilgiler ders kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ait bir açıklama bulunmaktadır.	f	14	24	9	16	56	3.64	1.52	4	5
		%	11.8	20.2	7.6	13.4	47.1				
11.	Görsel öğeler ait olduğu konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır.	f	1	-	3	48	67	4.51	0.64	5	5
		%	0.8	-	2.5	40.3	56.3				
12.	Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan görseller akılda kalıcıdır.	f	1	20	10	54	34	3.84	1.05	4	4
		%	0.8	16.8	8.4	45.4	28.6				
13.	Kitaptaki yazının baskısı;açık, net ve anlaşılır.	f	1	3	11	37	67	4.39	0.83	5	5
		%	0.8	2.5	9.2	31.1	56.3				
14.	Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur.	f	-	1	24	25	69	4.36	0.83	5	5
		%	-	0.8	20.2	21.0	58.0				
15.	Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir.	f	-	39	8	32	40	3.61	1.26	4	5
		%	-	32.8	6.7	26.9	33.6				
16.	Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir.	f	-	42	24	26	27	3.32	1.18	3	2
		%	-	35.3	20.2	21.8	22.7				
17.	Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir.	f	1	43	14	32	29	3.38	1.23	4	2
		%	0.8	36.1	11.8	26.9	24.4				
18.	Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır.	f	15	34	18	29	23	3.09	1.35	3	2
		%	12.6	28.6	15.1	24.4	19.3				

Anketin birinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabının kapak tasarımı öğrencilerin dikkatini çekecek niteliktedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}$ =3.14, OR=4, TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitabın kapak tasarımının öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte olması ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin ikinci maddesi olan “Kitabın cildi sağlamdır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.73$, OR=4, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitabın cildinin sağlam olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Anketin üçüncü maddesi olan “Kitabın sayfa düzeni ilk bakışta göze hoş görünmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.63$, OR=4, TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların sayfa düzeninin göze hoş geldiğini düşündükleri ifade edilebilir.

Anketin dördüncü maddesi olan “Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.56$, OR=4, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapların kenar boşluklarının öğrencilerin dikkatini sayfanın merkezine çekebilecek nitelikte olması ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin beşinci maddesi olan “Kitap sayfalarında kullanılan kâğıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görünmesini sağlamaktadır” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.44$, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortalama, ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki yazı ve grafiklerin rahatlıkla ayırt edilebildiğini düşündükleri görülmektedir.

Anketin altıncı maddesi olan “Sosyal Bilgiler Ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.38$, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitabın içindekiler bölümünün etkili bir şekilde düzenlendiği görüşüne sahip olduğu söylenebilir.

Anketin yedinci maddesi olan “Kitapta kullanılan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.94$, OR=4, TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta kullanılan görsellerin konularla tutarlı olduğunu düşündükleri ifade edilebilir.

Anketin sekizinci maddesi olan “Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık, canlı ve net görünmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.20$, OR=4, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta kullanılan görsellerin renklerinin canlı ve dikkate çekici olduğu ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin dokuzuncu maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görsellerin renkleri canlıdır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.24$, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta kullanılan görsellerin renklerinin canlı olduğu ile ilgili görüşünü benimsedikleri söylenebilir.

Anketin onuncu maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ait bir açıklama bulunmaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.64$, OR=4, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta öğrencilerin bilgilerden nasıl faydalanacağı ile ilgili açıklamaların yeterli olduğunu düşündükleri ifade edilebilir. Ders kitabı incelendiğinde kitabın başında bir organizasyon şeması bulunmaktadır. Bu sayede öğrenciler kitaptan nasıl faydalanacaklarını öğrenmektedirler. Bu şemanın yer alması öğretmenlerin bu maddeye katılıyorum düzeyinde cevap vermelerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Anketin on birinci maddesi olan “Görsel öğeler ait olduğu konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.51$, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki görsel öğelerin ait olduğu konu ile ilgili sayfalarda kullanıldığı ile ilgili görüşü benimsedikleri söylenebilir.

Anketin on ikinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan görseller akılda kalıcıdır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.84$, OR=4, TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki görsellerin akılda kalıcı oldukları düşüncesine sahip olduğu söylenebilir.

Anketin on üçüncü maddesi olan “Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}$ =4.39, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki yazısının açık, net ve anlaşılır olduğu ile ilgili görüşleri belirttiği ifade edilebilir.

Anketin on dördüncü maddesi olan “Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}$ =4.36, OR=5, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki yazıların göz sağlığına uygun olduğu düşüncesine sahip oldukları söylenebilir.

Anketin on beşinci maddesi olan “Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}$ =3.61, OR=4, TD=5) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki başlıkların dikkat çekiciliği ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin on altıncı maddesi olan “Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}$ =3.32, OR=3, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki alt başlıkların dikkat çekiciliği ile ilgili görüşlerinin nispeten negatif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Bir başka ifadeyle katılımcılar kitaptaki alt başlıkların dikkat çekiciliğinin yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedir.

Anketin on yedinci maddesi olan “Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}$ =3.38, OR=4, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Katılımcıların bu ifadeye verdikleri cevapların ortalama, ortanca ve tepe değeri incelendiğinde kitaptaki başlıkların açık ve etkili bir şekilde ifade edilme derecesinin yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Anketin on sekizinci maddesi olan “Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}$ =3.11, OR=3, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 5). Ortanca ve tepe değer

incelendiğinde, katılımcılar kitaptaki sayfaların sınıf seviyesine uygunluğunun yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedir.

1. İÇERİK İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 6. Öğretmenlerin İçerik ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

İçerik ile İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
19. İçerik Sosyal Bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretimi yaklaşımları (işbirlikçi öğretim, araştırma, gezi, yaratıcı drama vb.)dikkate alınarak düzenlenmiştir.	f	5	39	38	32	5	2.94	0.97	3	2
	%	4.2	32.8	31.9	26.9	4.2				
20. İçerikte sözel hata vardır.	f	18	67	18	12	4	2.30	0.96	2	2
	%	15.1	56.3	15.1	10.1	3.4				
21. İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur.	f	29	21	3	45	21	3.07	1.50	4	4
	%	24.4	17.6	2.5	37.8	17.6				
22. Sosyal Bilgiler kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir.	f	-	52	10	43	14	3.16	1.12	3	2
	%	-	43.7	8.4	36.1	11.8				
23. Ders kitabında Sosyal Bilgilere karşı olumlu	f	16	21	20	41	21	3.25	1.31	4	4
	%	13.4	17.6	16.8	34.5	17.6				
24. İçerikte verilen tablo ve istatiki ver vb. bilgiler günceldir.	f	1	8	22	50	38	3.97	0.92	4	4
	%	0.8	6.7	18.5	42.0	31.9				
25. İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açıklanmıştır.	f	-	7	27	43	42	4.01	0.91	4	4
	%	-	5.9	22.7	36.1	35.3				
26. Sosyal Bilgiler kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir.	f	16	10	16	51	26	3.51	1.29	4	4
	%	13.4	8.4	13.4	42.9	21.8				

	İçerik ile İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
27.	Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programdaki ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun bir denge kurulmuştur.	f	1	41	26	40	11	3.16	1.03	3	2
		%	0.8	34.5	21.8	33.6	9.2				
28.	Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir.	f	2	23	6	81	7	3.57	0.93	4	4
		%	1.7	19.3	5.0	68.1	5.9				
29.	Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır.	f	15	48	9	45	2	2.76	1.14	2	2
		%	12.6	40.3	7.6	37.8	1.7				
30.	Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklere yer verilmektedir.	f	15	17	8	72	7	3.33	1.18	4	4
		%	12.6	14.3	6.7	60.5	5.9				
31.	Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir.	f	2	12	27	75	3	3.55	0.78	4	4
		%	1.7	10.1	22.7	63.0	2.5				
32.	Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin karşılaştırma yapmasına fırsat vermektedir.	f	6	45	24	43	1	2.90	0.99	3	2
		%	5.0	37.8	20.2	36.1	0.8				
33.	Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır.	f	19	19	38	38	5	2.92	1.14	3	3
		%	16.0	16.0	31.9	31.9	4.2				
34.	Ders kitabında yer alan problemler günlük hayatta karşılaşılan durumları yansıtmaktadır.	f	16	5	11	81	6	3.47	1.12	4	4
		%	13.4	4.2	9.2	68.1	5.0				
35.	Ders kitabındaki problemler öğrencilerin ilgisini çekecek niteliktedir.	f	1	5	64	41	8	3.42	0.72	3	3
		%	0.8	4.2	53.8	34.5	6.7				
36.	Ders kitabındaki sorular öğrencilerin yorum yapmasını, yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır.	f	16	10	52	36	5	3.03	1.05	3	3
		%	13.4	8.4	43.7	30.3	4.2				
37.	Sosyal Bilgiler ders kitabı, programda öngörülen beceri, değer ve tutumları kazandırmaya yönelik etkinlikleri içermektedir.	f	2	17	23	70	7	3.53	0.87	4	4
		%	1.7	14.3	19.3	58.8	5.9				
38.	Kitapta problem kurmayı ve çözmeyi geliştirecek gerçek yaşam durumlarına yer verilmektedir.	f	4	23	57	34	1	3.04	0.81	3	3
		%	3.4	19.3	47.9	28.6	0.8				
39.	Konular öğrencilerin daha önce sahip olması gereken Sosyal Bilgiler önbilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır.	f	22	8	21	62	6	3.18	1.23	4	4
		%	18.5	6.7	17.6	52.1	5.0				

	İçerik ile İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
40.	Konular öğretmenlerden destek almadan öğrenciler tarafından anlaşılabilecek düzeydedir.	f	38	8	41	26	6	2.61	1.28	3	3
		%	31.9	6.7	34.5	21.8	5.0				
41.	Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler öğrencilerin farklı becerilerini geliştirmektedir.	f	32	7	25	49	6	2.92	1.32	3	4
		%	26.9	5.9	21.0	41.2	5.0				

Anketin on dokuzuncu maddesi olan “İçerik Sosyal Bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretim yaklaşımları (işbirlikçi öğretim, araştırma, gezi, yaratıcı drama vb.) dikkate alınarak düzenlenmiştir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.94$, OR=3, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta çağdaş öğretim yöntemlerinin dikkate alındığı ile ilgili görüşlerinin negatif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Kitapta çağdaş öğretim yöntemlerine yeteri kadar yer verilmediği yorumu yapılabilir.

Anketin yirminci maddesi olan “İçerikte sözel hata vardır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılmıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=2.30$, OR=2, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Bu ifadeye verilen cevapların ortalama, ortanca ve tepe değeri incelendiğinde katılımcılar kitapta içerikle ilgili sözel hataların bulunmadığı görüşünde hemfikirdirler.

Anketin yirmi birinci maddesi olan “İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.07$, OR=4, TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta içerikle ilgili gereksiz bilgilere yer verilmediği ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Öğretmen görüşlerine göre, kitapta gereksiz bilgilerin bulunmadığı sonucu çıkarılabilir.

Anketin yirmi ikinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.16$, OR=3, TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde kitaptaki dersler arasında ilişkilendirmelerin öğretmenler tarafından yeterli görülmediği söylenebilir.

Anketin yirmi üçüncü maddesi olan “Ders kitabında Sosyal Bilgilere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.25$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki etkinliklerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutumları geliştirme konusunda yeterli olduğu ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin yirmi dördüncü maddesi olan “İçerikte verilen tablo ve istatiki ver vb. bilgiler günceldir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.97$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcılar kitaptaki tablo ve istatiki verilerin güncel olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Anketin yirmi beşinci maddesi olan “İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açılmıştır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=4.01$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki terimlerin sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun olarak açıklandığını düşündükleri söylenebilir.

Anketin yirmi altıncı maddesi olan “Sosyal Bilgiler kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.51$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcılar kitaptaki içeriğin teknoloji ve bilimsel yöntemi kullanmaya yönlendirmesi bakımından yeterli olduğunu düşünmektedir.

Anketin yirmi yedinci maddesi olan “Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programdaki ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun bir denge kurulmuştur.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.16$, OR=3 TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki öğrenme ve alt öğrenme alanlarının dengeli bir dağılım göstermediğini düşündükleri söylenebilir.

Anketin yirmi sekizinci maddesi olan “Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.57$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta öğrenmeyi destekleyici ve günlük yaşamla ilişkili çalışmalara yer verilmiş olması ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin yirmi dokuzuncu maddesi olan “Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.76$, OR=2 TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinliklerin yeteri kadar bulunmadığını düşündükleri ifade edilebilir.

Anketin otuzuncu maddesi olan “Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklerle yer verilmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.33$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta öğrencilerin ilgisini çekecek örneklerin yeterince bulunduğunu düşündükleri söylenebilir.

Anketin otuz birinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.55$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcılar kitaptaki kavramların günlük hayat ile ilişkili olduğunu düşünmektedir.

Anketin otuz ikinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin karşılaştırma yapmasına fırsat vermektedir.” ifadesine

katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.90$, OR=3 TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki konuların öğrencilerin karşılaştırma yapmalarına yeterince fırsat vermediği sonucuna ulaşılabilir.

Anketin otuz üçüncü maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.92$, OR=3 TD=3) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki konuların öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarına yardımcı olması ile ilgili konuda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Anketin otuz dördüncü maddesi olan “Ders kitabında yer alan problemler günlük hayatta karşılaşılan durumları yansıtmaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.47$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta yer verilen problemlerin gündelik yaşam ile bağlantısının yeterli düzeyde olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Anketin otuz beşinci maddesi olan “Ders kitabındaki problemler öğrencilerin ilgisini çekecek niteliktedir” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.42$, OR=3 TD=3) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Fakat bu ifadeye verilen cevapların ortanca ve tepe değerinin ise “kararsızım” düzeyinde olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile katılımcıların kitaptaki problemlerin öğrencilerin ilgisini çekebilecek düzeyde olması konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Anketin otuz altıncı maddesi olan “Ders kitabındaki sorular öğrencilerin yorum yapmasını, yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.03$, OR=3 TD=3) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki soruların öğrencilerin yorum yapmasına ve farklı çözümler üretmesine fırsat vermesi konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Anketin otuz yedinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabı, programda öngörülen beceri, değer ve tutumları kazandırmaya yönelik etkinlikleri içermektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.53$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta programda hedeflenen beceri, değer ve tutumları kazandırmak için gerekli etkinliklere yeteri kadar yer verildiğini düşündükleri söylenebilir.

Anketin otuz sekizinci maddesi olan “Kitapta problem kurmayı ve çözmeyi geliştirecek gerçek yaşam durumlarına yer verilmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.04$, OR=3 TD=3) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta problem kurma becerisini geliştirecek yaşam ile ilişkili durumlara yer verildiği konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

Anketin otuz dokuzuncu maddesi olan “Konular öğrencilerin daha önce sahip olması gereken Sosyal Bilgiler ön bilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.18$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapların öğrencilerin ön bilgilerine uygun olarak hazırlandığı ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Kitapta öğrencilerin ön bilgilerinin dikkate alındığı sonucuna ulaşılabilir.

Anketin kırkınıcı maddesi olan “Konular öğretmenlerden destek almadan öğrenciler tarafından anlaşılabilir düzeydedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.62$, OR=3 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapların öğretmen desteği olmadan öğrencilerin anlayabileceği düzeyde hazırlanmış olması ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir.

Anketin kırk birinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler öğrencilerin farklı becerilerini geliştirmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=2.92$, OR=3 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların

kitapların öğrencilerin farklı becerilerini geliştirecek düzeyde hazırlanmış olması ile ilgili görüşlerinin pozitif bir eğilim gösterdiği söylenebilir. Kitapların öğrencilerin farklı becerilerini geliştirecek düzeyde olduğu sonucu çıkarılabilir.

3. DİL VE ANLATIM İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 7. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

	Dil ve Anlatım ile İlgili İfadeler		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
42.	Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır.	f	1	1	10	100	7	3.93	0.50	4	4
		%	0.8	0.8	8.4	84.0	5.9				
43.	Ders kitabının dili anlaşılmalıdır.	f	1	4	5	102	7	3.92	0.55	4	4
		%	0.8	3.4	4.2	85.7	5.9				
44.	Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır.	f	11	5	35	67	1	3.35	0.94	4	4
		%	9.2	4.2	29.4	56.3	0.8				
45.	Yazım ve noktalama hataları vardır.	f	28	44	14	32	1	2.45	1.15	2	2
		%	23.5	37.0	11.8	26.9	0.8				

Anketin kırk ikinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.93$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 7). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki konu anlatımlarının mantıklı bir tutarlılık gösterdiğini düşündükleri söylenebilir.

Anketin kırk üçüncü maddesi olan “Ders kitabının dili anlaşılmalıdır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.92$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 7). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcılar kitapta kullanılan dilin anlaşılabilir ve sade olduğunu, kafa karışıklığına

sebeup olmadan anlatılmak istenen şeyin net olarak öğrenciye anlatıldığını düşünmektedir.

Anketin kırk dördüncü maddesi olan “Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.35$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 7). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta yer alan konulardaki terimler öğrencilerin yeni kelimeler ve terimler öğrenmelerini sağlama düzeyini yeterli buldukları söylenebilir.

Anketin kırk beşinci maddesi olan “Yazım ve noktalama hataları vardır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılmıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=2.45$, OR=2 TD=2) olduğu görülmektedir (Tablo 7). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde, katılımcılar ders kitaplarının yazım ve noktalama kullanımı açısından olumsuz özellikte olmadığını ve imla ve noktalama kurallarına uyulduğunu düşündükleri söylenebilir.

4. ÖLÇME- DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 8. Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadelere Vermiş Oldukları Cevapların Dağılımının İncelenmesi

	Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadeler	f	Nesnük katılmıyor	m Katılmıyor	m Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
46.	Değerlendirme soruları her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır.	f	2	19	19	72	7	3.53	0.89	4	4
		%	1.7	16.0	16.0	60.5	5.9				
47.	Sosyal Bilgiler ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme-değerlendirme soruları yeterlidir.	f	10	23	18	60	8	3.28	1.11	4	4
		%	8.4	19.3	15.1	50.4	6.7				
48.	Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir.	f	-	13	43	63	-	3.42	0.68	4	4
		%	-	10.9	36.1	52.9	-				

Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili İfadeler		kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ort	Ss	OR	TD
49. Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir.	f	-	29	23	57	10	3.40	0.95	4	4
	%	-	24.4	19.3	47.9	8.4				
50. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir.	f	4	5	22	80	8	3.70	0.80	4	4
	%	3.4	4.2	18.5	67.2	6.7				
51. Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir.	f	-	18	11	78	12	3.71	0.85	4	4
	%	-	15.1	9.2	65.5	10.1				

Anketin kırk altıncı maddesi olan “değerlendirme soruları her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.53$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki değerlendirme soruları her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine uygun olduğunu düşündükleri yorumu yapılabilir.

Anketin kırk yedinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme-değerlendirme soruları yeterlidir” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “kararsızım” düzeyinde ($\bar{x}=3.28$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitaptaki her konu için hazırlanmış olan ölçme ve değerlendirme sorularının yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Anketin kırk sekizinci maddesi olan “Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.42$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde, kitaptaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin öğrencilerin kazanamadığı bilgi ve becerileri edinmeye teşvik edici nitelikte olduğu yorumu yapılabilir.

Anketin kırk dokuzuncu maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.40$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta üst düzey düşünme becerilerini geliştirici sorulara yer verildiğini düşündükleri ifade edilebilir.

Anketin ellinci maddesi olan “Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.70$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta yer alan soruların öğrencileri araştırmaya ve incelemeye yönlendirici nitelikte olduğunu düşündükleri yorumu yapılabilir.

Anketin elli birinci maddesi olan “Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir.” ifadesine katılımcıların verdikleri cevapların “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{x}=3.71$, OR=4 TD=4) olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca ve tepe değer incelendiğinde katılımcıların kitapta yer alan ünite sonundaki soruların kazanımları ölçecek nitelikte olduğunu düşündükleri ifade edilebilir.

Bulguların buraya kadarki bölümü yöntemimizdeki nicel bölümden oluşmaktaydı. Bundan sonraki kısımda ise araştırmamızın nitel bölümü olan mülakat sorularına verilen yanıtlar incelenecektir. Bu bağlamda mülakat sorularına verilen öğretmen cevapları sırasıyla irdelenecektir.

Mülakat formunda yer alan 5 soruya, 12 öğretmenin verdiği cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Soru 1: Ders kitabının kullanımı ile ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

Öğretmen 1: İçerik olarak herhangi bir güçlükle karşılaşmıyorum. Bazen öğrenciler bilmedikleri kelimelerle karşılaşsa da sözlük kısmından yararlanabiliyoruz.

Öğretmen 2: Kullanımla alakalı bir güçlükle karşılaşmadım.

Öğretmen 3: ders kitabının yapısı ve kullanımı bir önceki yılın kitabına göre daha kullanışlı. Kâğıt yapısı daha güzel. Önceki yılın ders kitabı kuşe kağıda basıldığı için üzerine not yazmak zorlaşıyordu.

Öğretmen 4: Herhangi bir zorlukla karşılaşmıyorum. Çünkü kitabı derslerde sadece bir yol gösterici olarak kullanıp dersin gidişatını kendim yönlendiriyorum.

Öğretmen 5: Ders kitabıyla ilgili güçlükle karşılaşmıyorum.

Öğretmen 6: Güçlükle karşılaşmıyorum.

Öğretmen 7: Yapılan merkezi sınavlarda sorulan sorularla uyumlu olmaması bize derslerde güçlük yaratmaktadır.

Öğretmen 8: Konuların o yaştaki çocuklar için gereksiz uzatılması kitabı sıkıcı hale getirmektedir.

Öğretmen 9: Öğrencilerin günlük hayatta karşılaşmadığı soyut kelimelere yer verilmiştir.

Öğretmen 10: Üniteler arasında bağlantı kurulamıyor bu yüzden öğrencinin eski bilgisinin üzerine yeni bilgiyi eklemesi zorlaşıyor.

Öğretmen 11: Herhangi bir güçlükle karşılaşmadım.

Öğretmen 12: Güçlükle karşılaşmıyorum.

“Ders kitabının kullanımı ile ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplara göre:

12 öğretmenden 8’i ders kitabıyla ilgili sorunla karşılaşmadığını, diğer 4 öğretmen ise; merkezi sınavlardaki sorularla kitap içeriğinin uyumlu olmadığını, konuların uzunluğunun yaş seviyesine uygun olmadığını, soyut kelimelerin yer aldığını, üniteler arasında bağlantı olmadığını belirttikleri görülmektedir. Bu bağlamda ders kitabının öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından olumlu bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Soru 2: Ders kitaplarının eksik bulduğunuz yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?

Öğretmen 1: Sosyal Bilgiler kitabında tarih konuları kronolojik sıraya uygun değil. Ve bazı bilgi eksiklikleri var.

Öğretmen 2: Harita ve yeryüzü şekilleri konularında görseller yetersiz.

Öğretmen 3: Ders kitaplarında konu üzerinde yeterince durulmuyor. Bu sebeple öğrenciler test kitaplarında karşılaştıkları soruları çözemiyor.

Öğretmen 4: Elbette var. Örnekler ve görseller yeterli değildir. Kronoloji konusunda eksiklikler bulunmaktadır.

Öğretmen 5: Olmadığını düşünüyorum. Bir önceki yıl kullanılan ders kitabına göre oldukça geliştirilerek hazırlanmıştır.

Öğretmen 6: Herhangi bir eksiklik görmüyorum. Derslerimde yeterli olduğunu düşünüyorum.

Öğretmen 7: Tarih konularında kopuk bir şekilde birbiriyle bağımsız ilerlemesi bir eksikliktir.

Öğretmen 8: Öğrencilerin gelişim ve öğrenme seviyelerine göre hazırlandığını düşünmüyorum.

Öğretmen 9: Görseller yetersiz. Haritalar yetersiz.

Öğretmen 10: Konuların ve ünitelerin birbirinden bağımsız ve olması.

Öğretmen 11: Kendi kültürümüze ait örnekler kısıtlı.Yakından uzağa ilkesi dikkate alınmadan hazırlanmış.

Öğretmen 12: Milli bilinci geliştirecek konuların yetersiz olduğunu düşünüyorum. Verilen bilgilerde hiyerarşiyi çocukların yaş seviyesine uygun görmüyorum.

“Ders kitaplarının eksik bulduğunuz yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda öğretmenler, kitapta bilgi eksikleri olduğunu, harita ve görsellerin yetersiz kaldığını, tarih konularının birbirinden bağımsız ilerlediğini, öğrencinin gelişim seviyesine uygun olmadığını, kendi kültürümüze ait konuların eksik olduğunu, yakından uzağa ilkesinin ihmal edildiğini, milli bilince katkı sağlayacak konuların az olduğunu ve verilen hiyerarşik sıralamaların yaş seviyesine uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında kullanılmaya başlanan kitabın bir önceki yılın kitabına göre iyi yönde geliştirildiğini belirtmişlerdir.

Soru 3: Ders kitabındaki ünite sonu etkinlikleri öğrencileriniz severek ve isteyerek yapıyor mu? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

Öğretmen 1: Evet yapıyorlar. Ünite sonlarında yapılacak tekrarlar açısından fayda sağlıyor. Ancak etkinlikler görsel açıdan zenginleştirilebilir.

Öğretmen 2: Ödev olarak veriliyor ve ünite tekrarı yapmak istediğimizde yararlı oluyor.

Öğretmen 3: Ünite sonu etkinlikleri çoktan seçmeli doğru yanlış ve açık uçlu sorulardan oluştuğu için öğrenciler daha çok çoktan seçmeli ve doğru yanlış sorularını yapıp açık uçlu soruları atlamaktadır. Bu konuda açık uçlu soruların daha eğlenceli hale getirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Öğretmen 4: Evet yapıyorlar. Bizler için konu tekrarı ve eksiklikleri belirleme noktasında yol gösterici oluyor.

Öğretmen 5: Evet severek yapıyorlar. Bu etkinlikler dersin faydalı olup olmadığı konusunda yol gösteriyor.

Öğretmen 6: Evet yapıyorlar. Ölçme ve değerlendirme konusunda faydalı olduğunu düşünüyorum

Öğretmen 7: Evet yapıyorlar. Ev ödevi olarak veriyorum ve konunun pekişmesini sağlıyor

Öğretmen 8: Kısmen yapıyorlar.

Öğretmen 9: Evet kısmen yapıyorlar. Açık uçlu etkinliklerde zorlanıyorlar. Bu konuda gelişmeleri için bir şeyler yapılabilir.

Öğretmen 10: Evet yapıyor.

Öğretmen 11: Evet yapıyorlar. Sorular bazen zorlayıcı olsa da destek verildiğinde çözebiliyorlar.

Öğretmen 12: Evet yapıyorlar. Konunun pekişmesi için faydalı oluyor.

“Ders kitabındaki ünite sonu etkinlikleri öğrencileriniz severek ve isteyerek yapıyor mu? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenler; etkinliklerin ders tekrarı açısından, ev ödevi açısından, düzey belirleme açısından, dersin verimliliği hakkında bilgi vermesi açısından faydalı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Buna karşın etkinliklerin görsel açıdan zenginleştirilmesini ve açık uçlu soruların daha eğlenceli hale getirilmesini düşündüklerini söylemektedirler.

Soru 4: Sosyal Bilgiler derslerinde konular için ek kaynağa ihtiyaç duyuyor musunuz? Neden?

Öğretmen 1: İhtiyaç duymuyorum. Konu metinleri ve ünite sonu değerlendirmeleri yeterli geliyor.

Öğretmen 2: Zaman zaman konuların daha iyi anlaşılması için video, karikatür vb. kaynaklara ihtiyaç duyuyoruz.

Öğretmen 3: Evet duyuyorum. Çünkü kitapta bilgi ve konu anlatımından daha çok etkinlik araştırma ve örnekler yer aldığından kitap kısıtlı kalmaktadır. Bunlara ek olarak görseller slâytlar ve videolara ihtiyaç duyuyorum.

Öğretmen 4: Her konuda olmasa da bazı konularda ek kaynağa ihtiyaç duyuyorum. Bu ek kaynaklar slâyt gösterileri videolar ve çeşitli görseller olabiliyor.

Öğretmen 5: Görseller haritalar model küre dışında çok da ek kaynağa ihtiyaç duymuyorum.

Öğretmen 6: Hayır duymuyorum.

Öğretmen 7: Hayır duymuyorum.

Öğretmen 8: Bilgi konusunda eksiklik olmadığını düşünüyorum. Bu sebeple ek kaynak ihtiyacı duymuyorum.

Öğretmen 9: Haritaya ihtiyaç duyuyorum.

Öğretmen 10: Hayır duymuyorum.

Öğretmen 11: Hayır duymuyorum.

Öğretmen 12: Hayır duymuyorum.

“Sosyal Bilgiler derslerinde konular için ek kaynağa ihtiyaç duyuyor musunuz? Neden?” sorusuna öğretmenlerin büyük çoğunluğu ek kaynağa ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Ancak video, karikatür, slayt gösterileri, harita, model küre gibi ek materyallere ihtiyaç duydukları yönünde yanıtlar vermişlerdir.

Soru 5: Sosyal Bilgiler ders kitaplarının geliştirilmesi için sizin önerileriniz nelerdir?

Öğretmen 1: Ders kitabı içerisinde ki etkinlikler EBA ile etkileşimli hale getirilebilir.

Öğretmen 2: Görsel olarak zenginleştirilebilir. EBA ile etkileşimli hale getirilebilir. Haritalara daha fazla yer verilebilir.

Öğretmen 3: Kitapta yer alan bilgiler gerçek hayattaki olaylarla bağlantı kurularak ele alınmalı. Daha çok görsele yer verilmelidir.

Öğretmen 4: Öncelikle öğretim programımızla uyum içerisinde olmalı. Öğrencilerin yaş seviyesine göre örnekler yer almalı. Görseller kafa karışıklığına sebep olmamalı

Öğretmen 5: Tarih konuları belki daha gelişim seviyeleri dikkate alınarak hazırlanabilir. Soyut konulara çok yer verilmemelidir. Haritalar ve görseller artırılmalıdır. EBA ile uyumu sağlanmalıdır.

Öğretmen 6: Daha çok görsel, harita ve örneklere yer verilebilir.

Öğretmen 7: Kronoloji öğrencilerin yaş grubuna uygun bir şekilde verilmeli. Görseller biraz daha artırılmalı. Harita kullanımı, grafik okuma gibi becerilerin gelişmesine olanak sağlamalıdır.

Öğretmen 8: Yaş grupları dikkate alınarak hazırlanmalı. Bilgi yığını yerine bol örnekli, hayal dünyasına hitap eden içerikler eklenmeli.

Öğretmen 9: Haritalar ve görseller artırılmalı. Kullanılan kelimeler yaş gruplarına uygun olmalı. Sorular konuları ve kazanımları temsil etmeli. Sorular öğrencinin yardım almadan cevaplayabileceği seviyede olmalı.

Öğretmen 10: Üniteler arasında bağlantı kurulabilir. Harita ve görseller artırılabilir.

Öğretmen 11: Öğretim ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmalı. Türk kültürünü benimsetecek örneklere bolca yer verilmeli. Görseller artırılıp daha nitelikli hale getirilmeli.

Öğretmen 12: Öğrencilerin gelişim seviyeleri dikkate alınmalı. Etkinlikler üst düzey becerileri geliştirmeye yönelik olmalı. Milli bilinç uyandıracak bilgiler yer almalı. Görseller artırılmalı.

“Sosyal Bilgiler ders kitaplarının geliştirilmesi için sizin önerileriniz nelerdir? Öğretmenler; ders kitabının görsel olarak daha çok zenginleştirilmesi gerektiğini, haritalara daha fazla yer verilmesi gerektiğini, bilgilerin gerçek hayatla bağlantılı olarak verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ders kitabının öğretim programıyla uyumlu olması gerektiği, örneklerin yaş seviyesine uygun olması gerektiği, soyut kavramlara çok fazla yer verilmemesi gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Ayrıca kronolojinin öğrenci seviyesine uygun olması, grafik okuma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmesi bilgilerin bol örnek içermesi gerektiğini düşündüklerini söylemişlerdir. Soruların

kazanımları temsil etmesi, öğretim ilkelerinin dikkate alınması, Türk kültürünün ön plana çıkarılması gerektiğini ve üst düzey becerilere yönelik etkinliklere yer verilmesi gerektiğini belirterek kitapların bu öneriler dikkate alınarak hazırlanmasını istedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada 2018- 2019 eğitim ve öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı farklı yönleriyle, öğretmen görüşlerine göre incelenmiştir. Araştırmada Afyonkarahisar’ da görev yapan 120 öğretmene anket soruları, 12 öğretmene mülakat soruları yönlendirilerek karma yöntemle veri toplanmıştır.

Anket sorularındaki ders kitabının teknik tasarım ve düzenleme ile ilgili olan kısmına öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda ders kitabının;

- Kapak tasarımının öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte olduğunu
- Kitabının cildinin sağlam olduğunu
- Sayfa düzeninin göze hoş görüldüğünü
- Kenar boşluklarının iyi düzenlendiğini ve dikkatleri sayfanın merkezine çekecek şekilde ayarlandığını
- Kâğıt kalitesinin ve renginin uygun olduğunu
- İçindekiler bölümünün etkili bir şekilde düzenlendiğini
- Görsel, grafik, resimlerin konularla tutarlı olduğunu
- Kullanılan görsellerin renklerinin canlı ve dikkat çekici bulunduğunu
- Kitaptan nasıl yararlanılması gerektiği ile ilgili yönlendirmelerin bulunduğunu, görseller ile konunun aynı sayfada verildiğini
- Görsellerin akılda kalıcılığının yüksek olduğunu
- Kitaptaki yazıların net, açık, anlaşılır olduğunu
- Yazıların göz sağlığına uygun olduğunu
- Başlıkların ilgi çekici olduğunu ancak alt başlıkların yeterli düzeyde ilgi çekici olmadığını
- Sayfaların sınıf seviyesine uygun olmadığını söylemek doğru olacaktır.

Belirtilen görüşler incelendiğinde 5. Sınıf ders kitabının, teknik tasarım ve düzenleme konusunda, alt başlıkların ilgi çekici olmaması ve sayfaların yaş seviyesine uygun bulunmaması dışında öğretmenler tarafından yeterli görülmüştür.

Ayrıca mülakat sorularına verilen cevaplar teknik tasarım ve düzenleme boyutuna göre incelendiğinde genel olarak öğretmenler görsellerin ve haritaların artırılması gerektiği yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Ders kitabının yapısının olumlu yönde geliştiğini, kâğıt yapısının daha kullanışlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ayrıca ders kitaplarının teknik tasarım ve düzenleme bölümleriyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Doğan ve Torun (2018: 120)'un çalışmasında Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kapağının öğrencilerin ne kadar ilgisini çektiği ve bu ilginin sınıf seviyesine göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Çalışma neticesinde Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kapak tasarımlarının öğrencilerin geneli tarafından ilgi çekmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitabı kapağını 7. sınıf öğrencilerine oranla 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, daha fazla beğendikleri görülmüştür.

Taş (2007: 530)'ın yaptığı çalışmada İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarının Tasarım, Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı özelliklerine ilişkin görüşlerinin ne olduğu araştırılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenler, yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarını tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı bakımından genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir.

Turan (2015: 52) çalışmasında yenilenen eğitim sisteminin 2014- 2015 eğitim öğretim yılında kullanılan ders kitabını farklı boyutlarda incelemeye almıştır. Çalışma sonuçlarından tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı boyutuna bakıldığında Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenleri, yeni programa göre hazırlanmış ders kitaplarını tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı bakımından genel olarak değerlendirmeleri olumlu yönde olmuştur.

Nalçacı (2011: 325) 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına yönelik yaptığı araştırmada öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu kitabın kapağının, kitabın çekiciliğini artırmaya yönelik katkısının olduğuna kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Ders kitabının içerik ile ilgili olan kısmına öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda ders kitabında;

- Çağdaş öğretim yöntemlerine yeteri kadar yer verilmediğini
- İçerikte sözel hataların olmadığını

- Gereksiz bilgilerin bulunmadığını
- Dersler arasındaki ilişkilerin yeterli olmadığını
- Etkinliklerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirme konusunda yeterli olduğunu
- İçerikteki tablo ve istatistikî verilerin güncel olduğunu
- Bilinmeyen terimlerin sözlük bölümünde seviyeye uygun açıklandığını
- İçeriğin teknolojiyi ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirdiğini
- Öğrenme ve alt öğrenme alanlarının dengeli bir dağılım göstermediğini
- Öğrenmeyi destekleyici ve günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verildiğini
- Etkinliklerin gelişim farklılıklarını dikkate almadığını
- Örneklerin öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olduğunu
- Kavramların günlük hayatla kısmen ilişkili olduğunu
- Konuların öğrencilerin karşılaştırma yapmasına fırsat vermediğini
- Konuların neden sonuç ilişkisi kurma açısından yeterliliği konusunda kararsız olduğunu
- Problemlerin günlük hayatla bağlantılı olduğunu ancak problemlerin ilgi çekici olmasıyla ilgili kararsız kaldığını
- Soruların yorum yapma ve farklı çözüm üretmeye fırsat verip vermediği konusunda kararsız kaldığını
- Programdaki hedef, beceri, değer ve tutumları kazandırmak için yeterli etkinliklere yer verildiğini
- Problem kurmayı ve çözme becerisini geliştirecek yaşam durumlarının olup olmadığıyla ilgili kararsız kaldığını
- Kitapta ön bilgilerin dikkate alındığını
- Konuların öğretmen desteği olmadan anlaşılabilir düzeyde olduğunu
- Etkinliklerin farklı becerileri geliştirecek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Öğretmenler anket sorularında içerikle ilgili kısımda değerlendirme yaparken 23 sorudan 4 soruya kararsızım şeklinde görüş belirtmişlerdir. Kalan 19 sorudan 4'üne yukarıda belirtildiği gibi olumsuz görüş, kalan 15 soruya olumlu görüş

belirtmişlerdir. Buradan ders kitabının içerik ile ilgili olan özelliklerinin kısmen yeterli olduğu ancak geliştirilmesi gereken yönlerinin olduğu kanaatine varılabilir.

Mülakat sorularına verilen cevaplar incelendiğinde içerik boyutuyla ilgili kitapta eksik görülen yerlerin anket sorularına verilen cevaplardaki eksik görülen yerler ile örtüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Anket sorularında verilen cevaplarda kitabın içerik kısmında çağdaş öğretim yöntem ilkelerine yeteri kadar yer verilmediği yönünde bir sonuca ulaşılırken mülakat sorularındaki cevaplarda da yakından uzağa ilkesinin ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan içerik ile ilgili her iki yöntemle elde edilen verilerin birbiriyle yakın olduğu söylenebilir.

Konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında benzer ve farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Ertürk ve Güler (2017: 70) çalışmasında 5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının farklı boyutları ile ilgili, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ulaşmıştır. Çalışma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri 5. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarını içerik açısından yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içeriğinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içeriğinin ise kısmen yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Ders kitabının dil ve anlatım özellikleri ile ilgili öğretmenlerin anketlerde belirttiği görüşler doğrultusunda ders kitabının;

- Konuların anlatımının mantıklı bir tutarlılık gösterdiğini
- Kullanılan dilin anlaşılır olduğunu
- Yeni terimler öğrenmeleri açısından yeterli olduğunu
- Yazım ve noktalama hataları konusunda olumsuz olmadığını söylemek mümkündür.

Öğretmenlerin kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili hiçbir olumsuz görüş belirtmediği, bu açıdan bakıldığında kitabın dil ve anlatım konusunda eksiklerinin bulunmadığını söylemek yerinde olacaktır.

Mülakat sorularına verilen cevaplarda kitabın dil ve anlatım özellikleri ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüşe rastlanmamıştır. Bu açıdan nicel verilerimizi destekler bir veriye ulaşılamamıştır.

Yapılan diğer çalışmalara bakılacak olursa kitapların dil ve anlatım özellikleri ile ilgili çalışmalara rastlanmış olup örnek çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

Kurt (2017:42) çalışmasında 2014-2015 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle kabul edilmiş olan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına yönelik öğretmen algı ve tutumlarını belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda dil ve anlatım özelliklerine göre verilen cevaplar incelendiğinde kitabın dil ve anlatım özellikleri yönünden kitap genel itibarı ile olumlu bulunmuştur.

Gülersoy (2013:22) çalışmasında 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını eğitsel, görsel ve dil-anlatım özellikleri bakımından incelemiştir. Çalışmasında aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır Ders kitabının dil ve anlatım özellikleri yönünden bazı eksikliklerinin olduğunu tespit etmiştir. Büyük oranda yazım ve noktalama kurallarına uyulduğunu belirtmiştir. Uzun cümlelere yer verildiğini belirtmiştir. Dil ve anlatımın, ayrıntıdan arınık ve yalın olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ders kitabının ölçme, değerlendirme boyutuyla ilgili öğretmenlerin belirttiği görüşler doğrultusunda ders kitabındaki;

- Alıştırmaların her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine uygun olduğunu
- Ölçme ve değerlendirme sorularının yeterli olduğunu
- Ölçme değerlendirme faaliyetlerinin öğrencilerin daha kazanamadığı bilgi ve becerileri öğrenmeye özendirici olduğunu
- Üst düzey düşünme becerilerini geliştirici sorulara yer verildiğini
- Soruların araştırmaya ve incelemeye yönlendirdiğini
- Kazanımlara yönelik soruların yer aldığını düşündükleri görülmektedir.

Ölçme ve değerlendirme ilgili öğretmenlerin belirttikleri görüşlere göre kitabın bu konuda yeterli olduğunu söylemek doğru bir sonuç çıkaracaktır. Öğretmenlerin mülakat sorularına verdikleri cevaplara bakıldığında öğretmenler, ölçme değerlendirmeye ilgili kitabı yeterli bulduklarını, etkinliklerin ders tekrarı açısından,

ev ödevi açısından, düzey belirleme açısından, dersin verimliliği hakkında bilgi vermesi açısından faydalı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Ulu Kalın (2007: 86) ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının programa uygunluğunu incelemiştir. Çalışma sonucunda, ölçme değerlendirme etkinliklerinde bulunan yönergelerin öğretmenler tarafından tam anlamıyla anlaşılamadığı ve soruları çözerken zamanın yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Ünal ve Ilgaz (2005: 132) çalışmasını Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularının öğrencilerin soru sorma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkisini belirlemek amacı ile yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda değerlendirme sorularının araştırma yapmaya yönlendirdiği görüşü %59.6 oranında iken, araştırma yapmaya yönlendirmiyor görüşü ise %40.4 oranında olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca yapılan mülakatlarda öğretmenler, merkezi sınavlardaki sorularla kitap içeriğinin uyumlu olmadığını, konuların uzunluğunun yaş seviyesine uygun olmadığını, soyut kelimelerin yer aldığını, üniteler arasında bağlantı olmadığını belirtmişlerdir.

Yine öğretmenler mülakat sorularında kitabın eksik yönleriyle ilgili; bilgi eksikleri olduğunu, tarih konularının birbirinden bağımsız ilerlediğini, öğrencinin gelişim seviyesine uygun olmadığını, kendi kültürümüze ait konuların eksik olduğunu, yakından uzağa ilkesinin ihmal edildiğini, milli bilince katkı sağlayacak konuların az olduğunu ve verilen hiyerarşik sıralamaların yaş seviyesine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin genel itibariyle ek kaynağa ihtiyaç duymadıkları sonucuna varılmıştır. İhtiyaç duyulan materyallerin harita, model küre karikatür, video, slâyt gösterileri olduğunu söylemek doğru olacaktır.

ÖNERİLER

Yapılan çalışma sonucunda, 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının daha kullanışlı ve kaliteli hale getirebilmek ve olabilecek en üst seviyede yarar sağlayacak

biçimde geliştirilmesine yönelik başvuru alan öğretmen görüşleri de dikkate alınarak bazı öneriler yapılması uygun bulunmuştur. Bu öneriler şu şekilde belirtilmiştir:

- Ders kitabının görsel olarak daha çok zenginleştirilmesi gerektiği
- Etkinliklerin EBA ile etkileşimli hale getirilmesi gerektiği
- Haritalara daha fazla yer verilmesi gerektiği
- Bilgilerin gerçek hayatla bağlantılı olarak verilmesini gerektiği
- Öğretim programıyla uyumlu olması gerektiği
- Örneklerin yaş seviyesine uygun olması gerektiği
- Soyut kavramlara çok fazla yer verilmemesi gerektiği
- Kronolojinin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği
- Grafik okuma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmesi gerektiği
- Bilgilerin bol örnek içermesi gerektiği
- Soruların kazanımları temsil etmesi gerektiği
- Öğretim ilkelerinin dikkate alınması gerektiği
- Türk kültürünün ön plana çıkarılması gerektiği
- Üst düzey becerilere yönelik etkinliklere yer verilmesi gerektiği
- Sayfaların sınıf seviyesine uygun olması gerektiği
- Çağdaş öğretim yöntemlerine yer verilmesi gerektiği
- Dersler arasındaki ilişki kurulması gerektiği
- Öğrenme ve alt öğrenme alanlarının dengeli dağılması gerektiği
- Etkinliklerin gelişim farklılıklarını dikkate alması gerektiği
- Konuların öğrencilerin karşılaştırma yapmasına fırsat vermesi gerektiği gibi önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Biçimsel Özellikleri. B. Akbaba, (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* (1. Baskı) içinde (52- 104). Ankara : Pegem Akademi.
- Adıbelli, S. (2007), *Yeni Programa Göre Hazırlanan Lise 1 Fizik Ders Kitabının Eğitsel, Görsel, Dil ve Anlatım Yönünden İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, E. (2016).Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. D. Dilek, (Ed.). *Sosyal Bilgiler Eğitimi* (1.Baskı) içinde (3-48). Ankara : Pegem Akademi.
- Aydın, İ. (2001). *Osmanlıdan Günümüze Tarih Ders Kitapları*, Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Bayrakçı, M.(2005). Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtımı Projesi, *Milli Eğitim Dergisi*, sayı.165,1-10.
- Büyükoztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Cemaloğlu, N. (2003). Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi, N. Hayta (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Tarih* (1. Baskı) içinde (9–12), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, (M. Sözbilir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, İ. (2009). *İlköğretim 5. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çetin, A. (2008). *6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2005) Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenip Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar .

- Çoban, A. (2013). Temel Kavramlar. G. Ocak, (Ed.),*Öğretim İlke ve Yöntemleri* (5.Baskı) içinde (3-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Demircioğlu, E. (2011). *Tarih Öğretmenlerinin Dokuzuncu Sınıf Tarih Ders Kitabındaki Görseller Hakkındaki Görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2006). *Eğitim ve Ders Kitapları*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Digisi, Lory Lyman ve Willett, John B. (1995), What High School Biology Teachers Say About Their Textbook Use: A Descriptive Study, *Journal of Research In Science Teaching*, 32 (2), 123–142.
- Doğan, Y., Tuğ, O., (2017). Uluslararası Sınavlarda Başarılı Ülkeler ve Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Tasarım Boyutu Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 56-79.
- Doğan, Y ve Torun, F. (2018). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Nereye Doğru Gidiyor?. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125.
- Duman, T. ve Çakmak, M. (2004), Ders Kitabının Nitelikleri. L. Küçükahmet, (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (2. Baskı) içinde(42-46). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Duman, T., Karakaya, N., Çakmak, M., Eray, M. ve Özkan, M. (2001), L. Küçükahmet, (Ed), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu-Matematik 1-8*. (1.Baskı) içinde (10-40). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Erden, M. (1997), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erden, M. (2007). *Eğitim Bilimlerin Giriş*. Ankara : Arkadaş Yayınevi.
- Ertürk, M. ve Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.

- Esen, S. (2017). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004), İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293–304.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 5T17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Science Education*. 2(1), 8-26.
- Kabapınar, Y. (2002). *Bir Öğretim Materyali Olarak Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Yaşam Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kara, R. M. (2018). *2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Eski Çağ Konusunun İncelenmesi Ve Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Karasar, N.(2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi.
- Kılıç, A.ve Seven, S. (2002), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, (2. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2004), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıçoğlu, G. (2012). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. M. Safran , (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı) içinde (3-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitime Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Kurt, G. A.(2017). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- MEB (2005). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıflar Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2005). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB.(2016).*Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*.
- MEB, (2017). *MEB ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi taslak öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yay.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Nalçacı, A. (2011). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Erzurum Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2): 321-335.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı) içinde (22-49). Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1. Baskı) içinde (2-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay, A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı) içinde (2-16). Ankara: Pegem Akademi
- Safran, M. ve Ata, B. (2003). *Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.

- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*. (5.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G.(2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Taş M. A. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı 17, 519-531.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2011). Ders Kitabı Ve Eğitimdeki Önemi. L. Küçükahmet, (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (3. Baskı) içinde (34-66). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tosunoğlu, M, Arslan, M. Ve Karakuş, İ. (2001), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*, Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Turan, M. (2015). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Ulu Kalın, Ö. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programının (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ünal, Ç. ve Ilgaz, S. (2005). I. Kademe İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Konularının Öğrencilerin Soru Sorma ve Eleştiri Yapma Becerilerine Olan Katkısı (Erzurum İl Merkezi Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 129-139
- Yalın, H. İ. (2000), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (3. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yanpar, T. ve Yıldırım, S. (1999), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Yanpar, T. (2007). Etkili ve Anlamlı Öğrenme İçin Kuramsal Yaklaşımlar ve Yapılandırmacılık. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı) içinde (85-109). Ankara: Pegem Akademi.

Yazıcı, H. ve Koca, K. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı) İçinde (30-37). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, F. (2014). 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Araştırma İzni.....	73
Ek 2. Mülakat Formu.....	76
Ek 3. Anket Formu.....	77
Ek 4. Okul Listesi.....	83

EKLER

Ek 1: Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 26/10/2018-E.47748

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 70813604-044-
Konu : Araştırma İzni

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 18.10.2018 tarih ve 31709271-300-46324 sayılı yazınız,
b) 23.10.2018 tarih ve 86649407-605.01-20011388 sayılı yazı.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Yasemin ALAKAŞ'ın Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere ilgi (a) sayılı yazınız ekinde belirtilen okullarda araştırma yapmasının uygun görüldüğüne ilişkin ilgi (b) sayılı yazı ve eklerinin birer suretleri ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Mehmet KARAKAŞ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:1-İlgi (b) sayılı yazı ve eklerinin birer suretleri (23 sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.aku.edu.tr/enVision/Dogrula/LM4MTUF>

Adres:Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsü Rektörlük Binası B
Blok Kat:1 Afyon
Telefon:0272 2281124 Faks:0272 2281181
e-Posta:gensek@aku.edu.tr

Bilgi için: Kadir Birduman
Unvanı: Memur

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407-605.01-E.20011388
Konu: Araştırma İzni (Yasemin ALAKAŞ)

23.10.2018

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) Valilik Makamı'nın 23/10/2018 tarihli ve 19966666 sayılı Olurları.
b) 19/10/2018 tarihli ve 15061 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Yasemin ALAKAŞ'ın "Sosyal Bilimler 5.Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere 2018-2019 Öğretim Yılı içinde Müdürlüğümüze bağlı ilgi (b) yazınızda isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere araştırma çalışması yapabilmesine dair ilgi (b) talebi;

Müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı yazısı ile yayımlanan 2017/25 No'lu Genelge doğrultusunda incelemiş olup ilgi (a) "Valilik Oluru" ve onaylanmış veri toplama aracı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Mevlüt ÇINAR
İl Millî Eğitim Müdür V.

EKLER:

- Valilik Onayı (1 sayfa)
- Onaylanmış Veri Toplama Aracı (... sayfa)

Not: 1- Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur.

2- Çalışmalar tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesi zorunludur.

Ayrıntılı bilgi için: Tolga YERİLÇAYIR (Memur)
Karaman İş Merkezi AFYONKARAHİSAR
e-posta: afyonstranji@gmail.com

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge
Elektronik Ağ: afyon.meb.gov.tr
Tel: (0 272) 2142428 Faks (0 272) 2137605
(0 272) 2137604 / 207

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407605.01-E.19966666
Konu: Yasemin ALAKAŞ'ın Araştırma İzni

23/10/2018

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2017/25 sayılı Genelgesi.
b) Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığın 19/10/2018 tarihli ve 15061 sayılı yazısı.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Yasemin ALAKAŞ'ın "Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi: Afyonkarahisar Örneği" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere 2018-2019 Öğretim Yılı 1.Dönemi içinde Müdürlüğümüze bağlı ilgi (b) yazı ekinde isimleri belirtilen okullarda görevli öğretmenlere, ilgi (a) Genelgenin hükümleri doğrultusunda anket çalışması yapmaları, çalışmalarını tamamladıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğüne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz AR-GE Birimi teklifi doğrultusunda araştırma yapmaları Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mevlüt ÇINAR
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
23/10/2018

Ümit Şeref KAYACAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
- İlgi Yazı ve Ekleri (24 Sayfa)

Ayrıntılı bilgi için:Tolga YEŞİLÇAYIR (Memur)
Karaman İş Merkezi /AFYONKARAHİSAR
e-posta:afyonstrateji@gmail.com

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge
Elektronik Ağ: afyon.meb.gov.tr
Tel: (0 272) 2142428 Faks (0 272) 2137605

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1d18-d6af-3133-afea-70e8 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2: Mülakat Formu

Mülakat Formu

Değerli meslektaşım,

Bu çalışma alanımıza ait bir tez araştırması olan İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın görüşleriniz doğrultusunda genel olarak incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Zaman ayırarak samimiyetle verdiğiniz destekten ötürü teşekkür ederim.

Sosyal Bilgiler Dersi Kitabı'na ilişkin mülakat sorularıdır.

- 1) Ders kitabının kullanımı ile ilgili karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
- 2) Ders kitaplarının eksik bulduğunuz yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?
- 3) Ders kitabındaki ünite sonu etkinlikleri öğrencileriniz severek ve isteyerek yapıyor mu? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?
- 4) Sosyal Bilgiler derslerinde konular için ek kaynağa ihtiyaç duyuyor musunuz? Neden?
- 5) Sosyal Bilgiler ders kitaplarının geliştirilmesi için sizin önerileriniz nelerdir?

Ek 3: Anket Formu

Sayın Öğretmenim;

Bu anket, ders kitabı olarak kullandığınız İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın görüşleriniz doğrultusunda genel olarak incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Elinizdeki anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerinize ait sorular, ikinci bölümde ise Sosyal Bilgiler ders kitabına ait 51 madde bulunmaktadır. Vermiş olduğunuz cevaplar yalnız bu araştırma için kullanılacak ve bilgiler saklı tutulacaktır. Elinizdeki ankete adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Ankete göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

YASEMİN ALAKAŞ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

BÖLÜM I

Bu bölümdeki kişisel durumunuza ait sorular yer almaktadır. Her soruda duruma uygun seçeneği lütfen işaretleyiniz.

A. Cinsiyetiniz

1. ☐ Kız 2. ☐ Erkek

B. Yaşınız

1. ☐ 20-30 3. ☐ 41-50 5. ☐ 61 ve yukarı

2. ☐ 31-40 4. ☐ 51-60

C. Eğitim Durumunuz

1. ☐ 2 Yıllık Eğitim Enstitüsü 3. ☐ Eğitim Fakültesi

2. ☐ Yüksekokul/Akademi 4. ☐ Diğer(Yazınız.....)

D. Meslekteki Kıdeminiz

1. ☐ 1-5 yıl 3. ☐ 11-15 5. ☐ 21-25 yıl

2. ☐ 6-10 yıl 4. ☐ 16-20 6. ☐ 26 yıl ve daha fazla

E. Yeni Sosyal Bilgiler programı ile ilgili seminer veya hizmet içi eğitim kursu aldınız mı?

Evet ☐ Hayır ☐

BÖLÜM II

Bu bölümde Sosyal Bilgiler ders kitabına ait ifadeler yer almaktadır. Her maddeyi lütfen dikkatle okuyunuz ve size uygun gelen seçeneği (X) işareti koyarak görüşünüzü belirtiniz.

TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEME					
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler ders kitabının kapak tasarımı öğrencilerin dikkatini çekecek niteliktedir.					
2. Kitabın cildi sağlamdır.					
3. Kitabın sayfa düzeni ilk bakışta göze hoş görünmektedir.					
4. Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir.					
5. Kitap sayfalarında kullanılan kağıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görünmesini sağlamaktadır.					
6. Sosyal Bilgiler Ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır.					
7. Kitapta kullanılan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir.					
8. Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık, canlı ve net görünmektedir.					
9. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görsellerin renkleri canlıdır.					
10. Sosyal Bilgiler ders kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ait bir açıklama bulunmaktadır.					
11. Görsel öğeler ait olduğu konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır.					

12. Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan görseller akılda kalıcıdır.					
13.Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılır.					
14.Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur.					
15.Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir.					
16.Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir.					
17.Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir.					
18.Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır.					

İÇERİK					
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.İçerik Sosyal Bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretim yaklaşımları (iş birlikçi öğretim, araştırma, gezi,yaratıcı drama vb.)dikkate alınarak düzenlenmiştir.					
2.İçerikte sözel hata vardır.					
3.İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur.					
4. Sosyal Bilgiler kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir.					
5.Ders kitabında Sosyal Bilgilere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır.					
6.İçerikte verilen çizelge ve istatistik veri vb. bilgiler günceldir.					
7.İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açıklanmıştır.					
8. Sosyal Bilgiler kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir.					

9.Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programdaki ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun bir denge kurulmuştur.					
10.Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir.					
11.Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır.					
12.Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklerle yer verilmektedir.					
13. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir.					
14. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin karşılaştırma yapmasına fırsat vermektedir.					
15. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır.					
16.Ders kitabında yer alan problemler günlük hayatta karşılaşılan durumları yansıtmaktadır.					
17.Ders kitabındaki problemler öğrencilerin ilgisini çekecek niteliktedir.					
18.Ders kitabındaki sorular öğrencilerin yorum yapmasını, yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır.					
19. Sosyal Bilgiler ders kitabı, programda öngörülen beceri, değer ve tutumları kazandırmaya yönelik etkinlikleri içermektedir.					
20. Kitapta problem kurmayı ve çözmeyi geliştirecek gerçek yaşam durumlarına yer verilmektedir.					
21. Konular öğrencilerin daha önce sahip olmasigereken Sosyal Bilgiler ön bilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır.					
22. Konular öğretmenden destek almadan öğrenciler tarafından anlaşılabilir düzeydedir.					
23. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler öğrencilerin farklı becerilerini geliştirmektedir.					

DİL VE ANLATIM					
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır.					
2. Ders kitabının dili anlaşılmalıdır.					
3. Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır.					
4. Yazım ve noktalama hataları vardır.					

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME					
	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Değerlendirme soruları her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır.					
2. Sosyal Bilgiler ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme-değerlendirme soruları yeterlidir.					
3. Ölçme değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir.					
4. Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir.					
5. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir.					
6. Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir.					

Ek 4: Okul Listesi

OKUL LİSTESİ

AFYONKARAHİSAR ABDÜRRAHİM MISRİ ORTAOKULU
AFYONKARAHİSAR BELKARACAÖREN ORTAOKULU
AFYONKARAHİSAR OSMANGAZİ ORTAOKULU
AKÇİN YÖRÜKOĞLU ATILLA MİLLİK ORTAOKULU
ALİ ÇETİNKAYA ORTAOKULU
ANITKAYA ORTAOKULU
ATAKÖY ORTAOKULU
AYŞEGÜL ARSOY ORTAOKULU
BAYRAKTEPE ORTAOKULU
BEYAZIT ORTAOKULU
BEYYAZI ORTAOKULU
BOZDOĞAN HALIMORU ORTAOKULU
BÜYÜKKALECİK ORTAOKULU
ÇAVDARLI ŞEHİT ER HÜSEYİN ÖĞÜT ORTAOKULU
ÇAYIRBAĞ GAZİ ORTAOKULU
ÇIKRIK ÖĞRETMEN HAMZA KESMAN ORTAOKULU
DEĞİRMENAYVALI AHMET BAYRAM ORTAOKULU
EKREM YAVUZ ORTAOKULU
ERENLER ORTAOKULU
ERKMEN ORTAOKULU
ERTUĞRULGAZİ ORTAOKULU
FETHİBEY ORTAOKULU

GEBECELER ORTAOKULU
HACI AHMET ÖZSOY ORTAOKULU
HACI HAYRİYE ÖZSOY ORTAOKULU
HAMİDİYE ORTAOKULU
HİSARBANK 100. YIL ORTAOKULU
HOCA AHMET YESEVİ ORTAOKULU
HURİYE AŞKAR ORTAOKULU
HÜSEYİN SÜMER ORTAOKULU
IŞIKLAR KOCATEPE ORTAOKULU
IŞIKLAR ŞEKER ORTAOKULU
KARAASLAN ORTAOKULU
KIŞLACIK ORTAOKULU
KIZILDAĞ ORTAOKULU
KOCATEPE ORTAOKULU
KÖPRÜLÜ ŞEHİT RAMİZ DEMİR ORTAOKULU
KÜÇÜKÇOBANLI ORTAOKULU
MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK ORTAOKULU
MEHMET AKİF ERSOY ORTAOKULU
METHİYE DURLU ORTAOKULU
NERİMAN-İBRAHİM KÜÇÜKKURT ORTAOKULU
NURİBEY İSMET ATTİLA ORTAOKULU
OSMAN ATTİLA ORTAOKULU
ÖZLEM ÖZYURT ORTAOKULU
SADIKBEY ORTAOKULU

SALAR ORTAOKULU
SARIK ORTAOKULU
SUSUZ ORTAOKULU
SÜLÜMENLİ İSMET ATTİLA ORTAOKULU
SÜLÜN BALI-MUBAHAT AÇIKGÖZOĞLU ORTAOKULU
ŞEHİT YASİN MERGEN ORTAOKULU
ŞEMSETTİN KARAHİSARİ ORTAOKULU
TOKİ MEVLANA ORTAOKULU
YUNUS EMRE ORTAOKULU
YÜKSEL VARLI ORTAOKULU
125. YIL ORTAOKULU
75.YIL ORTAOKULU
ÖZEL AFYON DOĞA ORTAOKULU
ÖZEL AFYON MEKTEBİM ORTAOKULU
ÖZEL AFYON NEZİHA ARSLAN ORTAOKULU
ÖZEL AFYONKARAHİSAR BAĞÇEŞEHİR ORTAOKULU
ÖZEL YAVUZOĞLU ORTAOKULU
TED AFYON KOLEJİ ÖZEL ORTAOKULU